لەبلاوکراوەکانی ماڵپەڕی ئیمان وەن
www.iman1.com

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا اله الا الله وحده لا شريك له وأشهد أنَّ محمداً عبده ورسوله وبعد:

خوشك و برای موسولمان: ئەم نامیلکەیەی بەردەستتان بریتییە لە: (بیرو باوەڕی ئیسلامی بە بەڵگەی قورئان و سوننەت) کە دانراوی زانای پایە بەرز: (محمد جميل زينو) یە، جا منیش وام بە پێویست زانی کە ئەم نامیلکەیە وەربگێڕمە سەر زمانی کوردی تاوەکو سود و قازانجی گشتی بێت بۆ هەمووان، چونکە بەڕاستی ئەم نامیلکەیە زۆر بابەتی گرنگی لەخۆ گرتووە لە بواری بیروباوەڕدا، کە پێویست و واجبە لەسەر هەموو موسلمانێك چ ئافرەت بێت یان پیاو بیانزانێ، لەبەر ئەوەی بەختەوەری مرۆڤ لە دونیا و دوارۆژدا پەیوەستە بە بیروباوەڕی ڕاست و دروستەوە، جا ئەم نامیلکەیەش بەشێکی زۆری لە بیروباوەڕی ڕاست و پوختی لە خۆ گرتووە کە هیچ موسلمانێك لێی بێ پێویست نابێت ئەگەر بەختەوەری خۆی بوێت لە دونیا و قیامەتدا، جا داواکارم لە خوای گەورە سودی لێ وەربگرن و ببێتە جێگای ڕازی بوونی خوای گەورە پاشان ئێوەی بەڕێز و خۆشەویست .

نوسینی: باوکی موسی

یوسف رشید محمود

بسم اللّه الرحمن الرحيم

بە ناوی خوای زۆر بەبەزەیی و میهرەبانەوە

ان الحمد لله نحمده ونستعينه و نستغفره،

هەموو سوپاس و ستایشێك بۆ خودایە سوپاسی دەكەین و داوای یارمەتی و لێخۆش بوونی لیٚ دەكەین،

من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له .

هەركەسیٚ خودا ڕێنمایی بكات كەس نیە گومڕای بكات، وە هەركەسێك خودا گومڕای بكات كەس نیە ڕێنمایی بكات.

وأشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له وأشهد أنَّ محمداً عبده و رسوله.

شایەتی دەدەم بەوەی كە هیچ پەرستراوێك نیە شایەنی پەرستن بیٚ جگە لە خودا تەنهایە و هاوبەشی نیە، وەشایەتی دەدەم محمدﷺبەندەی خوایە و نێردراوی ئەوە.

أما بعد فهذه أسئلة هامة في العقيدة أُجيب عليها،

لە پاشان ئەمە چەند پرسیارێكی گرنگە دەربارەی بیروباوەڕ وەڵامی لەسەر دراوەتەوە،

مع ذكر الدليل من القران والحديث الصحيح،

لەگەڵ باس كردنی بەڵگە لە قورئان و فەرموودەی ڕاست،

ليطمئن القاريء الى صحة الجواب.

تاوەكوو خوێنەر دڵنیا بێت لە ڕاستی وەڵامەكە.

لأنَّ عقيدة التوحيد هى أساس سعادة الانسان في الدنيا والآخرة.

چونکە بیروباوەڕی یەکخواپەرستی بنچینەی بەختەوەری مرۆڤە لە دونیا و قیامەت.

والله أسال أن ينفع بها المسلمين. ويجعلها خالصة لوجهه الكريم .

داواکارم لە خودا سودبەخشی بکا بۆ موسڵمانان. وە تەنها لەبەر ڕەزاوەندی ئەو بێت.

محمد جميل زينو

أركان الاسلام

پایەکانی ئیسلام

س1 / جبريل يسأل: يا محمد أخبرني عن الاسلام؟

جبرائیل پرسیار دەکات: ئەی محمد ﷺ پێم ڕابگەیەنە ئیسلام چیە؟

ج1 / فقال رسول الله ﷺ: الاسلام:

1 – أن تشهد أن لا اله الا الله (لامعبود بحق الا الله).

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ئیسلام ئەوەیە:

شایەتی بدەی بە لا اله الا الله (هیچ پەرستراوێکی حەق نیە شایەنی پەرستن بێت جگە لە خودا) .

وأنَّ محمداً رسول الله (وأنَّ محمداً أرسله الله لتبليغ دينه) .

وە شایەتی دەدەم محمدﷺ نێردراوی خودایە(خوای گەورە محمدی ناردووە بۆ ڕاگەیاندنی ئایینەکەی).

2- وتقيم الصلاة: (تؤديها بأركانها بأطمئنان وخشوع) .

وە نوێژ ئەنجام بدەی: (نویژ ئەنجام بدەی بە پایەکانیەوەو بەدڵ ئارامی و ملکەچیەوە) .

3- وتؤتي الزكاة: (اذا ملك المسلم 85 غراماً ذهباً او مايعادلها من النقود يدفع منها 2.5 في المئة بعد سنة، وغير النقود لها مقدار معين).

وە زەکاتی ماڵەکەت بدەی: (ئەگەر موسڵمان 85 گرام ئاڵتونی هەبوو یان بە ئەندازەی ئاڵتونەکە پارەی هەبوو لە سەد دینار دوو دینار و نیو دەردەکات لە دوای هەموو ساڵێك، جگە لە پارەش (وەکو گەنم و جۆ و.......) ئەندازەی دیاری کراوی خۆی هەیە .

4- وتصوم رمضان: (تمتنع عن الطعام والشراب والجماع والمحرمات من الفجر حتى الغروب) .

ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان بگری: (خۆت بگریتەوە لە خواردن و خواردنەوە و جیماع و هەموو حەرامێك لە بەیانی یەوە تا ئێوارە)

5-وتحج البيت ان اسطتعت اليه سبيلا[1].

وە سەردانی ماڵی خودا بکەی (بۆ حەج کردن) ئەگەر توانای ڕێکردن و مادی و هێمنی و ئاسایش هەبوو .

---

[1] - (رواه مسلم).

أركان الايمان

پایەكانی باوەڕ

س1 / قال جبريل: فأخبرني عن الايمان؟

جبرائیل فەرمووی: پێم ڕابگەیەنە باوەڕ چیيە؟

ج 1 / فقال رسول الله ﷺ: الايمان؟

1 – أن تؤمن بالله: (الاعتقاد بأن الله خالق ومعبود بالحق له أسماء وصفات) .
﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾[2] .

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: باوەڕ بريتیيە له

1- باوەڕ بوون بە خودا: (باوەڕ بوون بەوەی كە خوای گەورە بەدیهێنەر و پەرستراوی بە حەقە چەندین ناو و سیفاتی بەرزی هەیە)،
خوای گەورە دەفەرمێت (هیچ شتێك وەكو خودا نیيە، وە خودا بیسەر و بینایە) (الشورى)

2 – والملائكة: (مخلوقات من نور لتنفيذ أوامر الله لانراهم).

2- باوەڕ بوون بە فریشتەكان: (دروست كراون لە ڕووناكی بۆ جێبەجێ كردنی فەرمانەكانی خودا، ئێمە نایان بینین) .

3- وكتبه: (التوراة والانجيل والزبور والقران ناسخها).

3- باوەڕ بوون بە كتێبەكانی خودا: (تەورات و ئینجیل و زەبوور و قورئان كە ئەوانەی پێش خۆی نەسخ كردۆتەوە و سڕیوەتەوە) .

4- ورسله: (أولهم نوح .. .. .. وآخرهم محمد ﷺ) .

---

[2] - (الشورى / 11).

4- باوەڕ بوون بە پێغەمبەرانی خودا (یەکەمیان نوحه ﷺ...
وەکۆتاییەکەیان محمده ﷺ) .

5- واليوم الآخر: (يوم القيامة لمحاسبة الناس) .

5- باوەڕ بوون بە ڕۆژی کۆتایی: (ڕۆژی قیامەت بۆ لێپرسینەوەی خەڵکی).

6- وتؤمن بالقدر خيره وشره (الرضا بما قدره الله مع الأخذ بالأسباب)[3] .

6- باوەڕ بوون بە قەزا و قەدەر بەخێر وشەری یەوە (ڕازی بوون بە قەزاو قەدەری خوا لەگەڵ دەستگرتن بە هۆکارەکانەوە) .

---

[3] – (رواه مسلم) .

حق الله على العباد

مافی خوا بەسەر بەندەکانەوە

س1 / لماذا خلقنا الله؟

بۆچی خوا ئێمەی دروست کردووە؟

ج1 / خلقنا الله لنعبده ولا نشرك به شيئا .

خوا ئێمەی دروست کردووە بۆ ئەوەی بیپەرستین و هیچ شتێك نەکەین بەهاوبەشی .

والدليل قول الله تعالى: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾[4] .

واتە: جنۆکە ومرۆڤم دروست نەکردووە بۆ هیچ مەبەستێك تەنها پەرستنی خۆم نەبێت .

وقوله صلى الله عليه وسلم: (حق الله على العباد أن يعبدوه ولا يشركوا به شيئا)[5].

واتە: (مافی خوا بەسەر بەندەکانەوە ئەوەیە بیپەرستین وهیچ شتێك نەکەین بەهاوبەشی) .

س2 / ما هي العبادة؟

پەرستن چییە؟

ج2 / العبادة: اسم جامع لما يحبه الله من الأقوال والأفعال: كالدعاء والصلاة والخشوع وغيرها .

پەرستن: ناوێکی کۆکەرەوەیە بۆ هەموو ئەو شتانەی خوا پێی خۆشە لەووتەو کردەوە: وەکو پاڕانەوە ونوێژ و ملکەچی و جگە لەمانەش .

---

4 - (الذاريات /56).

5 - (متفق عليه).

قال الله تعالى: ﴿ **قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** ﴾[6] .

(نسكي: ذبحي للحيوانات).

واتە: ئەی موحەممەدﷺ پێیان بڵێ نویژ کردن و حەیوان سەربڕین وژیان و مردنم تەنها بۆ پەروەردگاری هەموو جیهانە . (نسكی: حەیوان سەربڕینم)

وقال صلى الله عليه وسلم: قال الله تعالى: ﴿ وما تقرب اليَّ عبدي بشي أحب اليَّ مما افترضته عليه ﴾[7].

واتە: نزيك نابێتەوە لەمن هیچ بەندەیەكی من بەشتێك خوشەویس تر بێت لای من وەك لەو شتانەی فەرزم كردووە لەسەری .

واتە: بەندەكان بەفەرزەكان زیاتر نزيك دەبنەوە لەخوای گەورە وەك لە سوننەتەكان .

س3 / كيف نعبد الله؟

چۆن خوای گەورە بپەرستین؟

ج3 / كما أمرنا ورسوله،

هەروەكو چۆن خوا و پێغەمبەری خواﷺ فەرمانی پێ كردوین،

قال الله تعالى: ﴿ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ** ﴾[8] .

---

6 - (الأنعام /162).

7 - (حديث قدسي رواه البخاري).

8 - (محمد /33).

واتە: ئەی ئەو کەسانەی بڕوادارن گوێڕایەڵی خوا بکەن وگوێڕایەڵی پێغەمبەر بکەن وکردەوەکانتان پوچەڵ مەکەنەوە بەسەرپێچی کردنی فەرمانەکانی خوا و پێغەمبەری خوا ﷺ .

وقال صلى الله عليه وسلم: (من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد)[9] .

(أي غير مقبول) .

واتە: هەرکەسێك کردارێك بکات ئەو کردارە فەرمانی ئێمەی (خوا و پێغەمبەری خوا ﷺ) لەسەر نەبێت ئەوا بەرپەرچ دەدرێتەوە .

(واتە: وەرناگیرێت) .

س4 / هل نعبد الله خوفاً وطعماً؟

ئایا خوای گەورە بپەرستین لە ترسی دۆزەخ و بەتەماعی بەهەشت؟

ج4 / نعم نعبده كذلك، قال الله تعالى آمراً عباده:

بەڵێ بەو شێوەیە دەیپەرستین، خوا فەرمان دەکات بەبەندەکانی و دەفەرمێت: ﴿ وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ﴾[10] .

واتە: خوای گەورە بپەرستن لە ترسی دۆزەخ و بەتەماعی بەهەشت .

وقال ﷺ: (أسال الله الجنة وأعوذ به من النار)[11] .

واتە: داوای بەهەشت دەکەم لەخوا، وەپەنای پێ دەگرم لە ئاگری دۆزەخ .

س5 / ما هو الاحسان فى العبادة؟

چاکە چىیە لە پەرستندا؟

ج5 / الاحسان هو مرا قبة الله تعالى فى العبادة .

---

9 – (رواه مسلم) .

10 – (الأعراف / 56).

11 – (رواه أبو داود بسند صحيح) .

چاکە لە پەرستندا بریتییە لە چاودێری کردنی خوا لە پەرستندا، واتە بزانی کە خوای گەورە چاودێرە بەسەر ئەوە .

قال الله تعالى: ﴿ الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ ﴾[12] .

واتە: ئەو خودایەی دەتبینێت کاتێك هەڵدەستیت بۆ شەونویژ وە کاتێك کە سوژدە دەبەی لەگەڵ سوژدەبەراندا .

وقالﷺ: (الاحسان أن تعبد الله كأنك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك)[13] .

واتە: چاکە لەپەرستندا ئەوەیە خوای گەورە بپەرستیت وەك ئەوەی کەدەیبینی ئەگەر تۆش ئەو نابینیت ئەوا ئەو تۆ دەبینێ .

س6 / ماهي أنواع العبادة؟

جۆرەکانی پەرستن چین؟

ج6 / أنواع العبادة كثيرة منها:

الدعاء، والخوف، والرجاء، والتوكل، والرغبة والرهبة، والذبح والنذر، والصوم والركوع والسجود، والطواف، والحلف، والحكم، وغير ذالك من أنواع العبادة المشروعة .

جۆرەکانی پەرستن زۆرن لەوانە:

پاڕانەوە، ترسان لەخوا، بە هیوا بوونی ڕەحمەتی خوا، پشت بەستن بەخوا، هەوڵدان بۆ بەهەشت و ترسان لە دۆزەخ، قوربانی کردن، پەیمان بەستن (نذر)، ڕۆژوو گرتن و کوڕنوش بردن و سوژدە بردن، سوڕانەوە بەدەور کەعبەدا، سوێند خواردن، یاسا دانان، جگە لەمانەش لە جۆرەکانی پەرستن کە لە قورئان و فەرموودەدا هاتبێ .

---

[12] - (الشعراء / 218-219).

[13] - (رواه مسلم) .

أنواع التوحيد وفوائده

جۆرەکانی بەتاك دانانی خوای گەورە وسودەکانی

س1/ لماذا أرسل الله الرسل؟

بۆچی خوای گەورە پێغەمبەرانی ناردووە؟

ج1/ أرسلهم للدعوة الى عبادته، ونفي الشريك عن الله .

خوای گەورە ناردوونی بۆ بانگەواز کردنی خەڵکی بۆ پەرستنی خوای گەورە، ونەهێشتنی هاوبەش دانان بۆ خوای گەورە.خوای گەورە دەفەرمێت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾[14].

واتە/ بەڕاستی ئێمە بۆ هەموو ئومەتێك پێغەمبەرێکمان ناردووە، ئەوانیش بە ئومەتەکەی خۆیان ووتوە: خوای گەورە بپەرستن بەتەنها، و وازبهێنن لە پەرستنی تاغوت.

(الطاغوت الذي يعبده الناس، ويدعونه من دون الله وهو راض بذلك).

(تاغوت: بریتییە لەو پەرستراوانەی کە خەڵکی دەیانپەرستن لەجگە لەخوای گەورە، ئەوانیش ڕازین بەو پەرستنە).

وقال ﷺ: (الأنبياء اخوة من علات وأمهاتهم شتى ودينهم واحد)[15].

واتە/ پێغەمبەران بران لە باکەوە، ودایکیان جیاوازە، ئایین وبیروباوەڕیان یەکە.

---

14 - (النحل / 36).

15 - (متفق عليه).

المعنى: أصل ايمانهم واحد، وشرائعهم مختلفة، فانهم متفقون في أصول التوحيـــد، وأما فروع الشرائع فوقع فيها الاختلاف.

واتــە/ بنچــینەی بیروباوەڕیــان یەکــە، بــەڵام شــەریعەتەکانیان جیــاوازە، پێغەمبــەران هــەموویان یــەکن لەســەر بنچــینەی یەکخواپەرســتی، بــەڵام لەبەشەکانی تری شەریعەتدا جیاوازی تێدا هەیە.

س2/ ماهو توحيد الرب؟

بەتاك دانانی خوای گەورە لە پەروەردگارێتی دا چییە؟

ج2/ هو افراده بأفعاله كالخلق والتدبير وغيرهما...

بریتی‌یە لە بەتەنها زانینی خوای گەورە لە کردەوەکانی دا وەکو: دروست کردن وبەڕێوەبردن وجگە لەمانە...

قال الله تعالى: ﴿ **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** ﴾[16].

واتە: سوپاس وستایش بۆ ئەو خوایەی کە پەروەردگاری هەموو جیهانە.

وقالﷺ: (اللهم لك الحمد أنت رب السماوات والأرض)[17].

واتە/ ئــەی پــەروەردگار ســوپاس وســتایش بــۆ تــۆ، هــەر تــۆ پــەروەردگاری ئاسمانەکان وزەویت.

س3/ ماهو توحيد الإله؟

بەتاك دانانی خوای گەورە لە پەرستندا چییە؟

ج3/ هو افراده بالعبادة كالدعاء والذبح والنذر والصــلاة والرجــاء الخــوف والاستعانة والتوكل وغيرها.

---

[16] - (الفاتحة / 1).

[17] - (متفق عليه).

بریتــیـیە لـە بەتـەنها زانینـی خـوای گـەورە لـە پەرسـتندا وەکـو پاڕانـەوە وسـەربڕین وپـەیمان بەسـتن ونوێـژکردن وبـەهیوا بـوونی خـوا وترسـان لێی وداوای یارمەتی کردن لێی وپشت بەستن پێی وجگە لەمانە.

قال الله تعالى: ﴿ وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ﴾[18] .

واتــە/ پەرســتراوی ئێــوە تــەنها یەکــە ئــەویش خــوای گەورەیــە، هــیچ پەرستراوێکی تری حەق نییە کە شایانی پەرستن بێت جگە لەو، کەزۆر بە سۆز وبەزەییە.

وقال ﷺ: (فليكن أول ما تدعوهم اليه شهادة أن لا اله الا الله)[19] .

وفي رواية البخاري: (الى أن يوحدوا الله).

واتە/ یەکەم شت کە بانگەوازی بۆ دەکەیت با بریتـی بێـت لـە شـایەتی دان بەوەی هیچ پەرستراوێکی حەق نییـە شـایانی پەرسـتن بێـت جگـە لـەخوای گەورە.

وەلە ڕیوایەتی ئیمامی بوخاریدا: با بانگەوازت بۆ بەتاك دانانی خوای گەورە بێت.

س4/ ما معنى لا اله الا الله؟

مانای لا اله الا الله چییە؟

ج4/ معناها: لا معبود بحق الا الله.

مانای ئەوەیە: هیچ پەرستراوێك نییە کە شایانی پەرستن بێت بە حەق جگە لە خوای گەورە.

18- (البقرة / 163).

19 – (متفق عليه).

قال الله تعالى: ﴿ **ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ** ﴾[20].

واتە/ ئەوەی کە باس کرا بۆتان(لەئایەتی پێشودا)دەری دەخات کەتەنها پەرستنی خودا ڕاستە ودروستە، وەهەر پەرستنێك کە بۆ جگە لە خوای گەورە ئەنجام بدرێت بەتاڵەو هیچ سودی نی یە.

وقالﷺ: (من قال لا اله الا الله وكفر بما يعبد من دون الله، حرم دمه وماله)[21].

واتە/ هەرکەسێك بڵێت هیچ پەرستراوێکی حەق نییە کە شایانی پەرستن بێ جگە لە خوای گەورە، وە بێ باوەڕ بێت بەوانەی کە جگە لەخوای گەورە دەپەرسترێن، ئەوا خوێن وماڵی حەرام دەبێت لەسەر موسڵمانان.

س5/ ماهو توحيد صفات الله وأسمائه؟

بەتاك دانانی خوای گەورە لەناوو سیفەتەکانیدا چییە؟

ج5/ هو اثبات ما وصف الله به نفسه في كتابه أو وصفه رسولهﷺ في أحاديثه الصحيحة على الحقيقة، بلا تأويل، ولاتجسيم، ولا تمثيل، ولاتعطيل، ولا تكيف، كالاستواء والنزول واليد وغيرها،مما يليق بكمال الله.

بریتییە لەدان نان وجێگیرکردنی ئەو ناوو سیفاتانەی کە خوای گەورە وەسفی خۆی پێکردووە لەقورئانەکەیدا، یاخود پێغەمبەری خواﷺ وەسفی کردووە لەفەرموودە ڕاستەکانیدا، بەبێ ئەوەی ماناکەی بگۆڕی، یاخودلاشەی بۆ دابنێیت، یاخود بیچوێنیت بەسیفاتی دروست کراوەکانی،

---

20 - (الحج / 62).

21 - (رواه مسلم).

یـاخود دایڕنـی لەسـیفاتەکانی، یـاخود چـۆنێتی بـۆ دابنێیـت، وەکـو بـەرز بوونەوەی خوای گەورە بۆ سەر عەرشەکەی، ودابەزینی بۆ ئاسمـانی دونیـا، ودەستی خوای گەورە وجگە لەمانە، بەشێوەیەك کە شیاوو گونجاو بێت بـە تەواوێتی خوای گەورەوە.

قال الله تعالى: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾[22].

واتـە/ هـیچ شـتێك لـەخوای گـەورە ناچـێت(نەلـەخودی خۆیـدا، وەنەلـەناوو سیفاتەکانیدا) وەخوای گەورە بیسەرەو بینایە.

وقالﷺ: (ينزل ربنا في كل ليلة الى سماء الدنيا)[23].

واتە/ هەموو شەوێك خوای گەورە دادەبەزێت بۆ ئاسمانی دونیا.

(ينزل نزولا يليق بجلاله، ولا يشبه أحد من مخلوقاته).

خـوای گـەورە دادەبـەزێت دەبـەزینێك تـەنها شـایانی گـەورەیی خۆیـەتی، لەدابەزینی هیچ کەسێك لە دروست کراوەکانی ناچێت.

س6/ أين الله؟

خوای گەورە لەکوێیە؟

ج6/ الله فوق العرش على السماء.

خوای گەور لەسەر عەرشە لەسەروی هەموو ئاسمانەکانەوە.

قال الله تعالى: ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾[24].

(أي علا وارتفع)(كما جاء في البخاري عن التابعين).

واتە/ خوای گەورە بەرزو بڵندە لەسەر عەرشی خۆیەتی.

---

22 – (الشورى / 11).

23 – (صحيح رواه أحمد).

24 – (طه / 5).

استوی: واتە/ بەرزو بڵندە(لە صحيح البخارى) دا هاتووە لە تابیعینەوە.

وقالﷺ: (ان الله كتب كتابا قبل أن يخلق الخلق...فهو مكتوب عنده فوق العرش)[25].

واتە/ خوای گەورە نوسراوێکی نوسیوە پێش ئەوەی دروست کراوەکان دروست بکات...ئەو نوسراوە لای خۆیەتی لەسەروی عەرشەوە.

س7/ هل الله معنا؟

ئایا خوای گەورە لەگەڵماندایە؟

ج7/ الله معنا بعلمه يسمعنا ويرانا.

خوای گەورە لەگەڵماندایە بەزانیاری خۆی و، وتەکانمان دەبیستێت ودەمان بینێت.

قال الله تعالى: ﴿ قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى ﴾[26].

واتە/ خوای گەورە بە موساو هارونی فەرموو: لە فیرعەون مەترسن چونکە من لەگەڵتانم، دەبیستم ودەبینم.

وقالﷺ: (انكم تدعون سميعا قريبا وهو معكم)[27] (بعلمه يسمعكم ويراكم).

واتە/ ئێوە داوا لەخوایەك دەكەن كەدەبیستێت ونزیكە لێتانەوە ولەگەڵتاندایە.(لەگەڵتانندایە بەزانیاری خۆی، وتەکانتان دەبیستێت ودەتان بینێت).

س8/ ما هي فائدة التوحيد؟

سودی بەتاك دانانی خوای گەورە چیيە؟

---

25 – (رواه البخاري).

26- (طه / 46).

27 – (رواه مسلم).

ج8/ فائدة التوحيد هي الأمن في الآخرة من العذاب المؤبد، والهداية في الـــدنيا، وتكفير الذنوب.

سـودی بـەتاك دانـانی خـوای گـەورە ئەوەیـە کـە ئـەمین دەبیـت لـە سـزای هەمیشەیی لەدوا ڕۆژدا، وەدەبێتە هۆی ڕێنمایی بـۆت لـەدونیادا، وەدەبێتـە هۆی سڕینەوەی تاوانەکان.

قال الله تعالى: ﴿الَّذِينَ آَمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾[28].

واتە/ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە وهاوبەش دانانیان تێکەڵ بیروباوەڕەکـەیان نـەکردووە، ئەوانـە ئـەمینن لەسـزای خـوای گـەورە لـەڕۆژی دوایـی دا، وەڕێنمایی کراون لەدونیادا.(بظلم: واتە/ هاوبەش دانان).

وقالﷺ: (حق العباد على الله أن لا يعذب من لا يشرك به شيئا)[29].

واتە/ مافی بەندەکان لای خوای گەورە ئەوەیە کە سزای ئەو کەسانە نەدات کە هاوبەشی بۆ بڕیار نادەن.

---

28 – (الأنعام / 82).

29 – (متفق عليه).

شروط قبول العمل

مەرجەکانی وەرگرتنی کردەوە

س1/ ماهي شروط قبول العمل؟

مەرجەکانی وەرگرتنی کردەوە چی‌یە؟

ج1/ شروط قبول العمل عند الله ثلاثة:

مەرجەکانی وەرگرتنی کردەوە لای خوای گەورە سیانە:

1-الايمان بالله وتوحيده،

بڕوا بوون بەخوای گەورەو بەتاك دانانی خوای گەورە،

قال الله تعالى: ﴿ وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا﴾[30].

واتە/ خوای گەورە لەبارەی بێ باوەڕەکانەوە دەفەرمێت: ئەو کردەوە چاکانەی کە کردبویان لە دونیادا، لەڕۆژی قیامەتدا دەیهێنینەوە پێش چاویان، لەپاشاندا وەکو تۆزێکی با بردووی لێ دەکەین، واتە/ لێیان وەرناگرین چونکە بێ باوەڕبوونە.

وقالﷺ: (قل آمنت بالله، ثم استقم)[31].

واتە/ بڵێ باوەڕم هێناوە بەخوای گەورە، پاشان بەردەوام ودامەزراو بە لەسەر ئەو باوەڕە.

ومن شروط الايمان أن لا ينقض صاحب العمل ايمانه بكفر أو شرك بأن يصرف شيئا من العبادة لغير الله، كدعاء الأنبياء والأموات والاستعانة بهم.

---

30 - (الفرقان / 23).

31 - (رواه مسلم).

وە هەندێك لە مەرجەكانی باوەڕ ئەوەیە كە خاوەنی ئەو كردەوەیە باوەڕەكەی هەڵنەوەشێنێتەوە بە بێ باوەڕی یاخود بە هاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورە بەئەنجام دانی هەندێك پەرستن بۆ جگە لە خوای گەورە، وەكو پاڕانەوە لە پێغەمبەران ومردووەكان وداوای یارمەتی كردن لێیان.

أ- قال الله تعالى: ﴿ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾[32].

واتە/ ئەگەر هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیار بدەن ئەوا هەر كردەوەیەكی باشیان هەبێت هەڵدەوەشێتەوە و وەرناگیرێت.

ب- وقال تعالى: ﴿ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾[33].

واتە/ ئەی موحەمەدﷺ سروشمان بۆ تۆو پێغەمبەرانی پێش تۆیش ناردووە كە ئەگەر هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیار بدەیت ئەوا كردەوەكانت هەڵدەوەشێتەوە و دەبیت لەو كەسانەی كە زەرەر مەندن.

2- الاخلاص: وهو العمل لله من غير رياء ولا سمعة،

دڵسۆزی ونیەت پاكی: ئەویش بەوە دەبێت ئەو كردەوەیە تەنها لەبەر خوا ئەنجام بدرێت، نەك بۆ بینین وبیستنی خەڵكی،

قال الله تعالى: ﴿ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾[34].

واتە/ بپاڕێنەوە لە خوداو دڵسۆز بن لەپەرستنی دا.

وقالﷺ: (من قال لا اله الا الله مخلصا دخل الجنة)[35].

---

32 - (الأنعام /88).

33 - (الزمر /65).

34 - (غافر / 65).

35 - (صحيح رواه البزار وغيره.).

واتە/ هەرکەسێك بە دڵسۆزیەوە بڵێت هیچ پەرستراوێکی حەق نییە شایانی پەرستن بێت جگە لە خوای گەورە، ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە.

3- الموافقة لما جاء به الرسولﷺ:

کردەوەکە بە گوێرەی ئەو بەرنامەیە بێت کە پێغەمبەری خواﷺ پێی هاتووە: (واتە/ قورئان وسوننەت).

قال الله تعالى: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾[36].

واتە/ هەرچییەك کە پێغەمبەری خوا بۆی هێناون وفەرمانی پێ کردون ئێوە وەری بگرن، وەهەرچیشی لێ قەدەغەکردن ئەوا لێی دور بکەونەوە.

وقالﷺ: (من عمل عملا ليس عليه أمرنا فهو رد)[37]. (أي غير مقبول).

واتە/ هەرکەسێك هەرکردەوەیەك بکات و فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبێت ئەوا لێی وەرناگیرێت وڕەد دەکرێتەوە(واتە/ وەرناگیرێت).

---

[36] - (الحشر / 7).

[37] - (رواه مسلم).

الشرك الأكبر وأنواعه

هاوبەش دانانی گەورەو جۆرەكانی

س1/ ماهو الشرك الأكبر؟

هاوبەش دانانی گەورە چی‌یە؟

ج1/ الشرك الأكبر هو صرف نوع من أنواع العبادة لغير الله كالدعاء والذبح وغير ذلك،

هاوبەش دانانی گەورە بریتی‌یە لە ئەنجام دانی جۆرێك لەجۆرەكانی پەرستن بۆ جگە لە خوای گەورە وەكو پاڕانەوەو سەربڕین وجگە لەمانە،

والدليل قول الله تعالى: ﴿ **وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ** ﴾[38].

واتە/ مەپاڕێرەوە لە جگە لەخوای گەورە لەشتێك كە سود وزیانیان بۆت نی‌یە، ئەگەر پاڕایتەوە لەجگە لەخوای گەورە ئەوا دەبیت بە یەكێك لە هاوبەش پەیداكەرەكان.

وقولهﷺ: (أكبر الكبائر: الاشراك بالله،وعقوق الوالدين، وشهادة الزور)[39].

واتە/ گەورەترینی تاوانە گەورەكان بریتی‌یە لە: هاوبەش دانان بۆ خوای گەورە، وئازاردانی دایك وباوك، وشایەتی دانی درۆ.

س2/ ما هو أعظم الذنوب عند الله؟

گەورەترین تاوان لای خوای گەورە چی‌یە؟

ج2/ أعظم الذنوب عند الله الشرك الأكبر،

---

38 - (يونس / 106).

39 - (رواه مسلم).

گەورەترین تاوان لای خوای گەورە بریتییە لە هاوبەش دانانی گەورە،

والدليل قوله تعالى: ﴿يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾[40].

واتە/ لوقمان بە کوڕەکەی فەرمووو: ئەی کوڕی خۆشەویستم هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیار نەدەیت، چونکە بەڕاستی هاوبەش دانان بۆ خوای گەورە گەورەترین ستەمە.

سئل رسول اللهﷺ: أي الذنب أكبر عند الله؟ قال: (أن تدعو لله نــدا وهــو خلقك)[41].

واتە/ پرسیار کرا لەپێغەمبەری خواﷺ: کام تاوان لەهەموو تاوانەکان گەورەترە لای خوای گەورە؟

پێغەمبەریشﷺ لەوەڵامدا فەرمووی: هاوبەش دابنێیت بۆ خوای گەورە لەگەڵ ئەوەی کە ئەو دروستی کردوویت.

(الند: واتە/ هاوبەش دانان).

س3/ هل الشرك موجود في هذه الأمة؟

ئایا هاوبەش دانان هەیە لەناو ئەم خەڵکەدا؟

ج3/ نعم موجود، والدليل قول الله تعالى: ﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾[42].

بەڵێ هەیە، بەڵگەیش خوای گەورە دەفەرمێت: زۆربەی خەڵکی هەرچەندە بڕوایان هەیە کە خوای گەورە دروست کەرو ڕۆزی دەرە بەڵام لەگەڵ ئەوەیشدا هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیاردەدەن.

---

40 – (لقمان / 13).

41 – (رواه البخاري).

42 – (يوسف / 106).

وقال ﷺ: (لاتقوم الساعة حتى تلحق قبائل من أمتي بالمشركين، وحتى تعبد الأوثان)[43].

واتە/ قیامەت هەڵناسێت هەتا كۆمەڵێك لە ئومەتەكەم پەیوەندی نەكەن بە هاوبەش بڕیاردەرەكانەوە، وەهەتا دەست نەكرێت بەبت پەرستی.

س4/ ما حكم دعاء الأموات أوالغائبين؟

حوكمی پاڕانەوە لە مردوو ئەو كەسانەی ئامادە نین چییە؟

ج4/ دعائهم من الشرك الأكبر،

پاڕانەوە لێیان هاوبەش دانانی گەورەیە،

قال الله تعالى: ﴿فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ﴾[44].

واتە/ لەگەڵ خوای گەورەدا خوایەكی تر دامەنێ لێی بپاڕێیتەوە چونكە ئەگەر وات كرد ئەوا لەو كەسانە دەبیت كەبەئاگری دۆزەخ سزا دەدرێن.

وقال ﷺ: (من مات وهو يدعو من دون الله ندا دخل النار)[45].

واتە/ هەر كەسێك مردبێت وپاڕابێتەوە لە جگە لە خوای گەورە ئەوا دەچێتە ئاگری دۆزەخەوە.

(الند: هاوبەش دانان).

س5/ هل الدعاء عبادة؟

ئایا پاڕانەوە پەرستنە؟

ج5/ نعم الدعاء عبادة،

بەڵێ پاڕانەوە پەرستنە،

---

[43] - (صحيح رواه الترمذي).

[44] - (الشعراء / 213).

[45] - (رواه البخاري).

قال الله تعالى: ﴿ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾[46].

(عبادتي: دعائي).

واتە/ پەروەردگارتان فەرمووییەتی لێم بپاڕێنەوە منیش وەلاٌمتان دەدەمەوە، وەئەو کەسانەی کە لوت بەرزی دەکەن لەپاڕانەوە لەمن لەمەو دوا دەخرێنە دۆزەخەوە بەسەرشۆڕی.

(عبادتی: پاڕانەوە لەمن).

وقالﷺ: (الدعاء هو العبادة)[47].

واتە/ پاڕانەوە خۆی بۆ خۆی پەرستنە.

س6/ هل يسمع الأموات الدعاء؟

ئایا مردووەکان پاڕانەوە دەبیستن؟

ج6/ لا يسمعون الدعاء،

پاڕانەوە نابیستن،

1- قال الله تعالى: ﴿ وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾[48].

واتە/ تۆ ناتوانی ئەی موحەمەدﷺ گوێ بیستی ئەو کەسانە بکەیت کە لەناو گۆڕەکاندان.

2- وقف النبيﷺ على قليب بدر فقال: (هل وجدتم ما وعد ربكم حقاً؟) ثم قال: (انهم الآن يسمعون ما أقول) فذُكر لعائشة فقالت: (انما قال النبي انهم الآن ليعلمون، أن ماكنت أقول لهم هو الحق).

46 - (غافر / 60).
47 - (رواه الترمذي وقال حسن صحيح).
48 - (فاطر / 22).

ثم قرأت: ﴿ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى﴾[49].

وقال قتادة راوي الحديث: (أحياهم الله حتى أسمعهم قوله توبيخاً وتصغيراً، ونقمةً وحسرةً وندامة)[50].

واته/ پێغەمبەری خواﷺ لەسەر بیرەکەی بەدر(قليب) ڕاوەستا وبەکافرە کوژراوەکانی فەرموو: (ئایا ئەو بەڵێنەی کە خوای گەورە پێی دابوون بینیتان؟) پاشان فەرمووی: (ئەوان ئێستا گوێیان لێیە کەمن چی دەڵێم). ئەم فەرموودەیە بۆ عائیشەی دایکی باوەڕداران باس کرا ئەویش فەرمووی: (ئەوان ئێستا دەزانن کە ئەوەی من پێیان دەڵێم حەقە). پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە:﴿ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى﴾.

واته/ ئەی موحەمەدﷺ تۆ ناتوانیت گوێ بیستی مردوو بکەیت.

قەتادە کە فەرموودەکەی گێڕاوەتەوە دەفەرمێت:(خوای گەورە زیندوی کردنەوە تاوەکو قسەکانی پێغەمبەری خواﷺ ببیستن بۆ سەرزەنشت کردن و بێ ڕێزی و سزاو پەشیمانی بۆیان).

---

49 - (النمل / 80).

50 - (رواه البخاري في كتاب المغازي باب 8).

يستفاد من الحديث

ئەم سودانە لەم فەرموودەیە وەردەگیرێت

1- ان سماع قتلى المشركين مؤقت بدليل قوله: (انهم الآن يسمعون)، ومفهومه بعد الآن لا يسمعون، لأنه كما قال قتادة راوي الحديث: أحياهم الله حتى أسمعهم قوله توبيخاً وتصغيراً.

بیستنی کوژراوی هاوبەش پەیداکەرەکان بۆ کاتێکی دیاری کراو بوو، بەبەڵگەی فەرموودەکە کە دەفەرمێت: (ئەوان ئێستا دەبیستن)، تێگەیشتن لە فەرموودەکە ئەوەیە کە دوای ئێستا نابیستن، لەبەر ئەوەی هەروەکو قەتادە کە خۆی فەرموودەکەی گێڕاوەتەوە دەفەرمێت(خوای گەورە زیندوویانی کردەوە تاوەکو قسەکانی پێغەمبەرﷺ ببیستن بۆ سەرزەنشت کردن وبێ ڕێزیان.

1- انكار عائشة لرواية ابن عمر وأن النبي لم يقل: (يسمعون)، بل قال: (انهم الآن يعلمون)، مستدلة بالآية:

بەرهەڵستی کردنی عائیشەی دایکی باوەڕداران بۆ ڕیوایەتەکەی عبداللە ی کوڕی عومەر، وە پێغەمبەری خواﷺ نەیفەرمووە:(ئەبیستن) بەڵکو فەرموویەتی: (ئەوان ئێستا دەزانن)، بەبەڵگەی ئەم ئایەتە: ﴿ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى﴾[51].

واتە/ تۆ ناتوانی گوێ بیستی مردوو بکەیت.

2- ويمكن التوفيق بين رواية ابن عمر وعائشة بما يلي:

---

[51] - (النمل / 80).

ان الأصل هو عدم سماع الموتى، كما صرح به القرآن، ولكن الله أحيا قتلى المشركين معجزة للرسولﷺ حتى سمعوا كما صرح بـــذلك قتـــادة راوي الحديث، والله أعلم.

دەتوانرێت نێوان ڕیوایەتەکەی ئیبن عومەر وعائیشە بەم شێوەیە ڕێك بخرێت: ئەصلّ وبنچینە وایە کە مردوو نابیستێت، هەروەکو چۆن قورئان بەڕاشکاوی باسی کردووە، بەڵام خوای گەورە کوژراوی هاوبەش پەیدا کەرەکانی زیندوو کردەوە وەکو موعجیزەیەك بۆ پێغەمبەرﷺ تاوەکو گوێیان لە قسەکانی بێت هەروەکو چۆن قەتادە بەڕاشکاوی باسی کرد، والله اعلم.

أنواع الشرك الأكبر

جۆرەکانی هاوبەش بڕیار دانی گەورە

س1/ هل نستغيث بالأموات أو الغائبين؟

ئایا دروستە داوای فریاکەوتن بکەین لە مردووەکان وئەوانەی ئامادە نین ولێمان دیار نین؟

ج1/ لا نستغيث بهم بل نستغيث بالله.

داوای فریاکەوتنیان لێ ناکەین بەڵکو داوای فریاکەوتن تەنها لە خوایگەورە دەکەین.

قال الله تعالى: 1- ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾[52].

واتە/ ئەوانەی هاوار دەکەن لە کەسانێك جگە لە خوای گەورە هیچ شتێکیان دروست نەکردووە بەڵکو خۆیان دروست کراون، وە ئەوان مردوون و زیندوو نین، وە هیچ هەست وهۆشێکیان نییە هەتا ئەو ڕۆژەی زیندوو دەکرێنەوە.

2- ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾[53].

واتە/ کاتێك داوای فریاکەوتنتان کرد لە پەروەردگارتان ئەویش وەڵامتانی دایەوە.

3- وقالﷺ: (يا حيُّ يا قيوم برحمتك أستغيث)[54].

---

52 - (النحل / 20-21).

53 - (الأنفال / 9).

54 - (حسن رواه الترمذي).

واته/ ئەی ئـەو خودایـەی کـە هەمیشـە زینـدوویت و بەڕێوەبـەری کاروبـاری بوونەوەریت، بەڕەحم وبەزەیی خۆت داوای فریاگوزاریت لێ دەکەم.

س2/ هل تجوز الاستعانة بغير الله؟

ئایا دروستە داوای یارمەتی کردن لە جگە لە خوای گەورە؟

ج2/ لا تجوز، والدليل قول الله تعالى: ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾[55].

نەخێر دروست نییە، بەڵگەیش خوای گەورە دەفـەرمێت: خودایـە ئێمـە بـە تەنها داوای یارمەتی لەتۆ دەکەین.

وقولهﷺ: (اذا سألت فاسأل الله، واذا استعنت فاستعن بالله)[56].

واته/ ئەگەر داوات کرد تەنها داوا لە خوا بکە، وەئەگەر داوای یارمەتیت کرد تەنها داوا لەخوا بکە.

س3/ هل نستعين بالأحياء؟

ئایا داوای یارمەتی لەزیندووەکان بکەین؟

ج3/ نعم فيما يقدرون عليه،

بەڵێ لەو شتانەی کە توانایان هەیە بەسەریدا،

قال الله تعالى: ﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾[57].

واته/ یارمەتی یەکتر بدەن لەسەر چاکەکاری وخواپەرستی.

وقالﷺ: (والله في عون العبد ما كان العبد في عون أخيه)[58].

---

[55] – (الفاتحة / 5).

[56] – (رواه الترمذي وقال حسن صحيح).

[57] – (المائدة / 2).

[58] – (رواه مسلم).

واتە/ خوای گەورە یارمەتی دەری بەندەی خۆیەتی هەتا بەندە یارمەتی دەری براکەی خۆی بێت.

س4/ هل يجوز النذر لغير الله؟

ئایا دروستە نەزرکردن بۆ جگە لەخوای گەورە؟

ج4/ لا يجوز النذر الا لله، لقول الله تعالى:

نەزرکردن دروست نی یە تەنها بۆ خودا نەبێت، خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾[59].

واتە/ پەروەردگارم من نەزرم کردووە بۆ تۆ ئەوەی کە لە سکمدایە بۆ بەندایەتی کردنی تۆ وخزمەت کردنی(بیت المقدس).

وقولهﷺ: (من نذر أن يطيع الله فليطعه ومن نذر أن يعصيه فلا يعصيه)[60].

واتە/ هەر کەسێك نەزری کرد وگوێ ڕایەڵی خوای تێدا بوو با گوێ ڕایەڵی بکات، وە هەر کەسێك نەزری کردو سەرپێچی خوای تێدا بوو با سەرپێچی نەکات.

س5/ هل يجوز الذبح لغير الله؟

ئایا دروستە سەربڕین بۆ جگە لە خوا؟

ج5/ لا يجوز، والدليل قول الله تعالى:

دروست نی یە، بەڵگەیش خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾[61]. (نسكي: ذبحي للحيوانات).

---

59 - (آل عمران / 35).

60 - (رواه البخاري).

61 - (الأنعام / 162-163).

واتە/ ئەی محمدﷺ پێیان بڵێ: بەڕاستی نوێژەکانم وسەربڕین وژیان ومردنم بۆ خودای پەروەردگاری جیهانیانە. هیچ هاوبەشێکی نیـیە وبەو شێوەیە فەرمانم پێ کراوە، وە من یەکەمین موسڵمانم لەم ئومەتەدا.(نسکی: حەیوان سەربڕینم).

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾[62]. (انحر: اذبح لله فقط ولا تذبح لغيره).

واتە/ نوێژ بۆ پەروەردگارت بکە وسەربڕینیشت تەنها بۆ ئەو بێت.

(انحر: حەیوان سەربڕە بۆ خوا بەتەنها، بۆ جگە لەخوا سەری مەبڕە).

وقالﷺ: (لعن الله من ذبح لغير الله)[63].

واتە/ نەفرەت لەو کەسەی حەیوان سەردەبڕێت بۆ جگە لەخوا.(لعن: دووری لە ڕەحم و بەزەیی خودا).

س6/ هل يجوز الطواف حول غير الكعبة؟

ئایا دروستە سوڕانەوە بە دەوری جگە لە کەعبە؟

ج6/ لا يجوز الطواف الا بالكعبة،

دروست نیـیە سوڕانەوە تەنها بەدەوری کەعبەدا نەبێت،

قال الله تعالى: ﴿ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾[64].

واتە/ با تەواف و سوڕانەوەیان بە دەوری ماڵە کۆنەکەدابێت،یاخود ماڵە ئازادکراوەکە(کەعبە).

وقالﷺ: (من طاف بالبيت سبعا وصلى ركعتين، كان كعتق رقبة)[65].

---

62 – (الكوثر / 2).

63 – (رواه مسلم).

64 – (الحج / 29).

65 – (صحيح رواه ابن ماجة).

واتە/ هەرکەسێك حەوت جار بەدەوری کەعبەدا بسوڕێتەوە، پاشان دوو ركات نوێژی سوننەت بکات، وەکو ئەوە وایە کە بەندەیەکی ئازاد کردبێت.

س7/ ما حكم السحر؟

حوكمی جادوو كردن چییە؟

ج7/ السحر من الكفر،

جادوو كردن بێباوەڕییە، قال الله تعالى: ﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾[66].

واتە/ بەڕاستی شەیتانەکان(لە جنۆکەو مرۆڤ) بێباوەڕبوون، بەهۆی ئەوەی خەڵكیان فێری جادوو دەکرد.

قال ﷺ: (اجتنبوا السبع الموبقات: الشرك بالله، والسحر.....)[67]. (الموبقات: المهلكات).

واتە/ دورکەونەوە و خۆتان بپارێزن لە حەوت لەناو بەرەکە: هاوبەش بڕیار دان بۆ خوای گەورە، جادوو کردن...

(الموبقات: لەناو بەرەکان).

س8/ هل نصدق العراف والكاهن في علم الغيب؟

ئایا بڕوا بەجوکی وفاڵ گرەوەکان بکەین لە زانیاری غەیبدا؟

ج8/ لا نصدقهما،

نەخێر بڕوایان پێ ناکەین، لقول الله تعالى:

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾[68].

---

66 – (البقرة / 102).

67 – (رواه مسلم).

68 – (النمل / 65).

واتە/ ئەی محمد بەو خەڵکە ڕابگەیەنە کە هیچ کەسێك نەلە ئاسمانەکان ونەلە زەوی دا غەیب نازانێت تەنها خوا نەبێت.

وقال ﷺ:

(من أتى عرافا، أو كاهنا، فصدقه بما يقول، فقد كفر بما أنزل على محمد)[69].

واتە/ هەر کەسێك بچێت بۆ لای جوکیەك، یاخود فاڵچیەك، وقسەکانی بەڕاست بزانێت، ئەوا کافر دەبێت بەو قورئانەی دابەزیوە بۆ سەر محمد ﷺ.

س9/ هل يعلم الغيب أحد؟

ئایا هیچ کەسێك غەیب دەزانێت؟

ج9/ لا يعلم الغيب أحد الا الله،

هیچ کەسێك غەیب نازانێت جگە لە خوای گەورە، قال الله تعالى:

﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ﴾[70].

واتە/ خەزێنەکانی غەیب لای خوای گەورەیە، هیچ کەسێك نایزانێت تەنها خۆی نەبێت.

وقال ﷺ: (لا يعلم الغيب الا الله)[71].

واتە/ هیچ کەسێك غەیب نازانێت جگە لە خوای گەورە .

س10/ ما حكم العمل بالقوانين المخالفة للاسلام؟

حوکمی کردەوە کردن چیە بەو دەستورانەی کە پێچەوانەی ئایینی ئیسلامن؟

---

69 - (صحيح رواه أحمد).

70 - (الأنعام / 59).

71 - (حسن رواه الطبراني).

ج10/ العمل بالقوانين المخالفة للاسلام كفر اذا أجازها، أو اعتقد صلاحيتها.

كردەوە كردن بەو دەستورانەی پێچەوانەی ئیسلامە كوفرە ئەگەر بە دروستی بزانێت، یاخود باوەڕی بە گونجاوی وچاكی ئەو دەستورە هەبێت.

قال الله تعالى: ﴿ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾[72].

واتە/ هەر كەسێك حوكم نەكات بەو قورئانەی كە خوای گورە دایبەزاندووە وبلێت ئەم حوكمە لە قورئان باشترە، یاخود وەكو قورئان وایە وجیاوازی نیيە، یاخود قورئان باشترە بەلاَم ئیش كردن بەم یاسایەیش دروستە ئەوا ئەو كەسە بێ باوەڕە بەرامبەر بە قورئان .

وقالﷺ: (وما لم تحكم أئمتهم بكتاب الله، ويتخيروا مما أنزل الله، الا جعل بأسهم بينهم)[73].

واتە/ ئەگەر هەر كۆمەڵێك پێشەواكەیان حوكم نەكات بە قورئان، وە ویست وخواستی خۆیان بەجێ بهێنن بەرامبەر قورئان، ئەوا خوای گەورە ناكۆكی دەخاتە نێوانیانەوە.

س11/ من خلق الله؟

كێ خوای گەورەی دروست كردووە؟

ج11/ اذا وسوس الشيطان لأحدكم بهذا السؤال فليستعذ بالله،

ئەگەر شەیتان دڵەڕاوكێی بۆدروست كردن بەم پرسیارە ئەوا پەنا بگرن بە خوایگەورە،

قال الله تعالى:

---

72 – (المائدة / 44).

73 – (حسن رواه ابن ماجة وغيره.).

﴿ وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾[74] .

واتە/ ئەگەر شەیتان وەسوەسەو دڵەڕاوكێی بۆ دروست كردن ئەوا پەنا بگرن بەخوای گەورە لێی چونكە بەڕاستی خوای گەورە بیسەر وزانایە.

وعلمنا الرسولﷺ أن نرد كيد الشيطان ونقول: (آمنت بالله ورسوله، الله أحد، الله الصمد، لم يلد، و لم يولد، و لم يكن له كفواً أحد ثم ليتفل عن يساره ثلاثاً، وليستعذ من الشيطان، ولينته، فانَّ ذلك يذهب عنه)[75].

پێغەمبەری خواﷺ فێری كردووین كە چۆن فێڵەكانی شەیتان ڕەد بكەینەوە، وە بڵێین: باوەڕم هەیە بەخواو پێغەمبەرەكەیﷺ، خوای گەورە تاك وتەنهایە، خوای گەورە بێ پێویستە لە دروست كراوەكانی، كەسی لێ نەبووە، وە لە كەسیش نەبووە، وەهیچ كەسێكیش هاوشێوەی خوای گەورە نی یە.

پاشان سێ جار تف بكات بەلای چەپیدا، وپەنا بگرێت بە خوای گەورە لە شەیتان، وە واز بێنێت لەو وەسوەسەیە، ئەم شتانە دەبنە هۆی لاچونی ئەو وەسوەسەیە.

يجب القول: بأن الله خالق وليس بمخلوق، ولتقريب ذلك من الأذهان نقول مثلاً: ان العدد اثنان قبله واحد، والواحد لاشيء قبله، فالله واحد لاشيء قبله،

پێویستە بوترێت: خوای گەورە دروست كەرەو دروست كراو نی یە، بۆ زیاتر نزیك بوونەوەی ئەم شتە لەبیرو هۆشماندا دەڵێن: ژمارە دوو ژمارە یەك

---

74 – (فصلت / 36).

75 – (هذه خلاصة الأحاديث الصحيح الواردة في البخاري ومسلم أحمد وأبي داود.).

لەپێشێوەیەتی، وە ژمارە یەك هیچ شتێك لەپێشەوەی نیە، خوای گەورە تاك وتەنهایە وهیچ شتێك لەپێشەوەی نەبووە،

قالﷺ: (اللهم أنت الأول فلا شيء قبلك)[76]

واتە/ خوایە تۆ لەسەرەتاوە هەر بویتەو هیچ شتێك لە پێش تۆوە نەبووە.

س12/ ماهي عقيدة المشركين قبل الاسلام؟

بیروباوەڕی هاوبەش بڕیاردەرەکان چی بووە پێش هاتنی ئیسلام؟

ج12/ كانوا يدعون الأولياء للتقرب وطلب الشفاعة.

هاواریان دەکردو دەپاڕانەوە لە ئەولیاو پیاو چاکان بۆ خۆ نزیك کردنەوەو داوای شەفاعەت کردن لێیان.

1- قال الله تعالى: ﴿ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾[77].

واتە/ ئەوانەی کەوا جگە لەخوای گەورە کەسانێکی تریان دەکرد بە دۆستی خۆیان، وەدەیان ووت: ئێمە ئەمانە ناپەرستین تەنها بۆ ئەوە نەبێت کەلە خوامان نزیك بکەنەوە.

2- قال الله تعالى: ﴿ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ﴾[78].

واتە/ هاوبەش پەیدا کەرەکان جگە لە خوای گەورە شتانێکی تریان دەپەرست زیانیان نەبوو بۆیان ئەگەر نەیان پەرستایە، وسودیشیان نەبوو

---

76 - (رواه مسلم).

77 - (الزمر / 3).

78 - (يونس / /18).

بۆیان کە دەیان پەرستن، دەیان ووت ئەمانە تکامان بۆ دەکەن لەلای خوای گەورە.

وبعض المسلمين يفعلون ذلك متشبهين بالمشركين.

هەندێك لە موسڵمانان ئەم کارە ئەنجام دەدەن وەك خۆ شوبهاندنێك بە هاوبەش پەیدا کەرەکان.

س13/ كيف تنفي الشرك بالله؟

چۆن نکۆڵی هاوبەش بڕیاردان بکەین بۆ خوا؟

ج13/ لا يتم نفي الشرك الا بنفي ما يلي:

تەواوێتی نکۆڵی کردنی هاوبەش بڕیاردان بۆ خوا دروست نابێت بە نکۆڵی کردنی ئەمانەی خوارەوە نەبێت:

1- الشرك في أفعال الرب، كالاعتقاد بأن هناك أقطاباً يدبرون الكون، مع أن الله يسأل المشركين:

﴿وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾[79].

هاوبەش بڕیاردان لە کردەوەکانی خوادا، وەك بڕوا بوون بەوەی چەند قوتبێك هەیە ئەم بوونەوەرە دەبەنە ڕێوە، لەگەڵ ئەوەی خوای گەورە پرسیار لە هاوبەش پەیداکەرەکان دەکات:

کێ کاروباری ئەم بوونەوەرە دەباتە ڕێوە؟ ئەوانیش دەیان ووت: خوا دەیباتە ڕێوە.

2- الشرك في العبادة: كدعاء الأنبياء والأولياء: لقول الله تعالى:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا﴾[80].

---

79 - (يونس / 31).

هاوبەش بڕیاردان لە پەرستندا: وەك پاڕانەوە لـە پێغەمبـەران وپیاوچاکان: خوای گەورە فەرمان دەکات بە پێغەمبەرەکەی ﷺ بـەو خەڵکـە ڕابگەیەنـە: بڵـێ مـن تـەنها هـاوار لـە پـەروەردگارم دەکـەم، وهـیچ کەسـێك ناکـەم بـە هاوبەشی.

وقول الرسول ﷺ: (الدعاء هو العبادة)[81].

واتە/ پاڕانەوە خۆی بۆ خۆی پەرستنە.

3- الشرك في صفات الله: كالاعتقاد بأن الرسل والأولياء يعلمون الغيب:

قال الله تعالى: ﴿ قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ ﴾[82].

هاوبەش بڕیاردان لەسیفەتەکانی خوای گەورەدا: وەك بڕوا بوون بەوەی کە پێغەمبەران وپیاو چاکان زانیاری غەیب دەزانن: خـوای گـەورە دەفـەرمێت: ئـەی محمـد ﷺ پێیـان بڵـێ هـیچ کەسـێك لـە ئاسمانـەکان وزەویـدا غـەیب نازانێت جگە لە خوای گەورە.

1- الشرك في التشبيه: كأن يقول: لابد لي من واسطة بشر حين أدعو الله، كالأمير الذي لا أستطيع الدخول عليه الا بواسطة، فهذا شبه الخالق بالمخلوق، وهو من الشرك لقوله تعالى: ﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ﴾[83].

---

80 - (الجن / 20).

81 - (رواه الترمذي وقال حسن).

82 - (النمل / 65).

83 - (الشورى / 11).

وينطبق عليه قول الله تعالى: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾[84].

واذا تاب ونفى هذه الأنواع من الشرك فيكون موحداً.

اللهم اجعلنا من الموحدين، ولا تجعلنا من المشركين.

هاوبەش بڕیاردان لەلێکچواندنی خوای گەورە بە دروست کراوەکانی: وەك ئەوەی بڵێت: پێویستە من واسیتەیەکم هەبێت لە مرۆڤ کاتێك کە لە خوا دەپاڕێمەوە، وەك ئەو کاربەدەستەی کە ناتوانم بچم بۆلای مەگەر بەواسیتە نەبێت، ئەمە خوا شوبهاندنە کەدروست کەرە بە دروست کراوەکانی، ئەمەیش بریتییە لە هاوبەش بڕیاردان، چونکە خوای گەورە دەفەرمێت: هیچ شتێك لەخوای گەورە ناچێت.

هەروەها ئەم ئایەتەی تریی بەسەردا جێبەجێ دەبێت کەخوای گەورە دەفەرمێت: ئەگەر هاوبەش بڕیار بدەیت بۆ خوای گەورە ئەوا هەموو کردەوەکانت هەڵدەوەشێتەوە، وە دەبیت لەو کەسانەی کە زەرەر مەندن.

بەڵام ئەگەر مرۆڤ تۆبە بکات وبگەڕێتەوە، نکۆڵی بکات لەم جۆرانەی هاوبەش بڕیار دان ئەوا دەبێت بە مرۆڤێکی یەکخواپەرست، خوایە بمانگێڕیت لە یەکخواپەرستان، وەنەمان گێڕیت لە هاوبەش بڕیاردەران.

س14/ ماهو ضرر الشرك الاكبر؟

زیانی هاوبەش بڕیاردانی گەورە چی‌یە؟

ج14/ الشرك الأكبر يسبب الخلود في النار.

---

[84] - (الزمر / 65).

زیانی هاوبەش بڕیاردانی گەورە دەبێتە هۆی مانەوەی هەمیشەیی لە ئاگری دۆزەخدا.

قال الله تعالى: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾[85].

واتە/ بەڕاستی هەر کەسێك هاوبەش بڕیار بدات بۆ خوای گەورە ئەوا خوای گەورە بەهەشتی لێ قەدەغە دەکات، وجێگایشی ئاگری دۆزەخ دەبێت، وەستەمکاران هیچ سەرخەرێکیان نییە کەڕزکاریان بکات.

وقالﷺ (ومن لقي الله يشرك به شيئاً دخل النار)[86].

واتە/ هەرکەسێك بگات بەخوای گەورە لە ڕۆژی دوایی دا هاوبەشێکی بۆ خوا دانابێت ئەوا دەچێتە ئاگری دۆزەخەوە.

س15/ هل ينفع العمل مع الشرك؟

ئایا کردەوەی چاك هیچ سودی هەیە لەگەڵ هاوبەش بڕیارداندا؟

ج15/ لا ينفع العمل مع الشرك:

کردەوەی چاك سودی نییە لەگەڵ هاوبەش بڕیارداندا:

لقول الله تعالى: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾[87].

واتە/ ئەگەر پێغەمبەران هاوبەشیان بڕیار بدایا بۆ خوا ئەوا هەموو کردەوەکانیان هەڵدەوەشایەوە.

وقالﷺ ﴿قال الله تعالى: أنا اغنى الشركاء عن الشرك، من عمل عملاً أشرك معي فيه غيري تركته وشركه﴾[88]

---

85 - (المائدة / 72).

86 - (رواه مسلم).

87 - (الأنعام / 88).

واتە/ من لە هەموو شەریکەکان(کاتێك کە پێویستیان بە شەریکی تر نیە) بێ پێویست ترم، جا هەر کەسێك کردەوەیەك بکات ویەکێکی تر بکات بە هاوبەشم لەو کردەوەیەدا، ئەوا من واز لەخۆیشی وکردەوەکەیشی دێنم (واتە: پاداشتی نادەمەوە).

88 – (حدیث قدسي رواه مسلم).

الشرك الأصغر وأنواعه

هاوبەش بڕیاردانی بچوك و جۆرەکانی

س1/ ما هو الشرك الأصغر؟

هاوبەش بڕیاردانی بچوك چیە؟

ج1/ الشرك الأصغر هو الرياء،

هاوبەش بڕیاردانی بچوك بریتیە لە ڕیابازی (بەرچاوی کردن)،

قال الله تعالى:﴿ **فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا**﴾[89].

واتە/ هەر کەسێك بەهیوای ئەوەیە بگات بە خوای گەورە با کردەوەی چاك ئەنجام بدات(لەسەر سوننەت)، وهیچ کەسێك نەکات بە هاوبەشی خوا لەپەرستنی دا(نیەتی پاك بێت وبەدڵسۆزی تەنها بۆ خوای ئەنجام بدات).

وقالﷺ: (ان أخوف ما أخاف عليكم الشرك الأصغر: الرياء)[90].

واتە/ بەڕاستی ترسناك ترین شت کە من لێتان بترسم توشی ببن هاوبەش بڕیاردانی بچوکە: کە بریتیە لە ڕیاکردن.

ومن الشرك الأصغر قول الرجل: لولا الله وفلان، ما شاء الله وشئت.

وە لە هاوبەش بڕیاردانی بچوك: ووتەی کەسێك کە بڵێت: ئەگەر خواو فلانە کەس نەبوایە، ئەگەر خواو تۆ ویستت لێ بێت.

---

89 - (الكهف / 110).

90 - (صحيح رواه أحمد).

وقالﷺ: (لا تقولو ما شاء الله وشاء فلان، ولكن قولوا: ماشـــاء الله ثم شـــاء فلان)[91].

واتە/ مەڵێن ئەگەر خـواو فلاَنـە كـەس ويسـتى لـێ بێـت، بـەڵكو بڵـێن: خـوا ويستى لێ بێت پاشان فلاَن كەس.

س2/ هل يجوز الحلف بغير الله؟

ئايا دروستە سوێند خواردن بە غەيری خوا؟

ج2/ لا يجوزالحلف بغير الله، قال الله تعالى:﴿ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ﴾[92].

نـەخێر سـوێند خـواردن بـە غـەيری خـوا دروسـت نـیـیـە، خـوای گـەورە دەفـەرمێت: ئـەی محمـدﷺ پـێیـان بڵـێ: بـەڵـێ سـوێند بـە پـەروەردگارم بەجەخت لەسەر كراویيەوە زیندوو دەكرێنەوە.

پێغەمبەری خـواﷺ سـوێندی خـوارد بەپـەروەردگار ئەگـەر دروسـت بوايـە بەغەيری خوا سوێندی دەخوارد.

وقالﷺ: (من حلف بغير الله فقد أشرك)[93].

واتە/ هەر كەسێك سوێند بخوات بە غەيری خوا ئەوا بەڕاستی هاوبەشـی بـۆ خوا داناوە.

وقالﷺ: (من كان حالفاً فليحلف بالله أو ليصمت)[94].

واتە/ هەر كەسێك دەيەوێت سوێند بخوات، با سوێند بخوات بە خوای گەورە ياخود بێ دەنگ بێت.

---

91 – (صحيح رواه أحمد).

92 – (التغابن / 7).

93 – (صحيح رواه أحمد).

94 – (متفق عليه).

وقد يكون الحلف بالأنبياء أو الأولياء من الشرك الأكبر، وذلك اذا اعتقد الحالف أن للولي تصرفاً يضره، ولذلك يخاف من الحلف به كاذباً علماً بأن الشرك الأصغر من كبائر الذنوب ولا يخلد صاحبه في النار.

هەندێ جار سوێند خواردن بە پێغەمبەران وپیاو چاکان دەبێتە هاوبەش دانانی گەورە، ئەویش بەوە دەبێت کە سوێند خۆرەکە باوەڕی وابێت کە ئەو پیاوچاکە شتی بەدەستە وزیانی پێ دەگەیەنێت، بۆیە دەترسێت لەوەی کە سوێندی بە درۆ پێ بخوات، زانراویشە کە هاوبەش دانانی بچوک لە تاوانە گەورەکانە وخاوەنەکەی بە هەمیشەیی لە ئاگری دۆزەخدا نامێنێتەوە.

س3/ هل نلبس الخيط والحلقة للشفاء؟

ئایا دەزوو ئەڵقە هەڵواسین بەخۆماندا بۆ شیفا؟

ج3/ لا نلبسهما، لقول الله تعالى: 1- ﴿**وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ**﴾[95].

هەڵیان ناواسین بە خۆماندا بۆ شیفا، چونکە خوای گەورە دەفەرمێت: ئەگەر خوای گەورە توشی زیانێکت بکات ئەوا کەس ناتوانێت لای بەرێت لەسەرت تەنهاخوای گەورە خۆی نەبێت .

2-عن حذيفة أنه رأى رجلاً في يده خيط من الحمى فقطعه، وتلا قول الله تعالى: ﴿**وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ**﴾[96].

---

[95] - (الأنعام / 17).

[96] - (يوسف / 106).

واته/ حوزەیفه پیاوێکی بینی دەزوویەك لەدەستی دا بوو بۆلەرزوتا، ئەمیش بچڕاندی وئەم ئایەتەی خوێندەوە:

واته/ زۆربەی خەڵکی باوەڕ ناهێنن الا لەگەڵ باوەڕەکەیاندا هاوبەش بۆ خوا بڕیار دەدەن[97].

س4/ هل نعلق الخرزة والودعة ونحوهما من العين؟

ئایا میروو هێلکه شەیتانۆکه هەڵواسین بۆ چاوەزار؟

ج4/ لا نعلقهما من العين،

هەڵیان ناواسین بۆ چاوەزار، لقول الله تعالى: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ﴾[98].

واته/ ئەگەر خوای گەورە تووشی زیانت بکات ئەوا کەس ناتوانێت لەسەرت لای بەرێت تەنها خۆی نەبێت.

وقولهﷺ: (من علق تميمة فقد أشرك)[99].

(التميمة: الخرزة أو الودعة تعلق من العين).

واته/ هەرکەسێك میروویەك یان هێلکه شەیتانۆکەیەك هەڵبواسێت ئەوا بەڕاستی هاوبەشی بۆ خوای گەورە داناوە.

(التميمة: میروو یان هێلکه شەیتانۆکه هەڵواسرێت بۆ چاوەزار).

---

97 - (صحيح رواه ابن أبي حاتم).

98 - (الأنعام / 17).

99 - (صحيح رواه أحمد).

التوسل وطلب الشفاعة

هۆکار بۆ نزیك بوونەوە لەخوا وداواکردنی شەفاعەت

س1/ بماذا نتوسل الى الله؟

بەچی هۆکارێك خۆمان نزیك بکەینەوە لە خوا؟

ج1/ التوسل منه جائز ومنه ممنوع:

هۆکاری خۆنزیك کردنەوە لە خوا هەیە دروستە وە هەیە دروست نیيە:

1- التوسل الجائز والمطلوب هو التوسل بأسماء الله وصفاته والعمل الصـــالح، وطلب الدعاء من الاحياء الصالحين،

هۆکاری دروست وداواکراو بۆخۆنزیك کردنەوە لە خـوا بریتیـیە لـە خۆنزیـك کردنەوە لە خوا بەهۆی ناووسـیفاتەکانی خـوای گـەورە و،کـردەوەی چـاك، وداواکردنی پاڕانەوە لەپاوچاکە زیندووەکان (واتە: داوایـان لێ بکـەیت بـۆت بپاڕێنەوە لە خوا).

قال الله تعالى: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا﴾[100].

واتە/ خوای گەورە چەندەها ناوی بەرزو جوانی هەیە جا ئێوە بەو ناوانـەوە لە خوا بپاڕێنەوە.

وقال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾[101].

(أي تقربوا اليه بطاعته، والعمل بما يرضيه)[102].

---

100 - (الأعراف / 180).

101 - (المائدة / 35).

102 - (ذكره ابن كثير نقلا عن قتادة).

واتـە/ئـەی ئـەو کەسـانەی بڕواتـان هێنـاوە لـە خـوا بترسـن و خۆتـان نزیك بکەنەوە لە خوا بەهۆکاری شەرعی.

(واتـە / خۆتـان نزیـك بکەنـەوە لـە خـوا بـە گوێڕایـەڵی کردنـی، وەبـەو کردەوانەی کە لێی ڕازییە).

وقال الرسولﷺ: (أسألك بكل اسم هو لك سميت به نفسك)[103].

واتە/ خوایە من داوات لێ دەکەم بەهەموو ناوێك کە هی تۆیـە وناوی خۆتـت پێ‌ناوە.

وقوله ﷺ للصحابي الذي سأله مرافقته في الجنة: (أعني على نفســك بكثــرة السجود)[104].

(أي الصلاة وهي من العمل الصالح).

واتــە/ پێغەمبــەری خــواﷺ بــەو هاوەڵــەی فــەرمووو کــە داوای کــرد لــە پێغەمبەرﷺ ببێ بەهاوەڵی لـە بەهەشـتدا: یارمـەتیم بـدە بـۆ خـۆت بـەزۆر بردنی سوجدە.

(واتە/ نوێژ کردن کە ئەویش بریتییە لە کردەوەی چاك).

وكقصة أصحاب الغار الذين توسلوا بأعمالهم الصالحة ففرج الله عنهم.

وە وەکو چیرۆکی هاوەڵانی ئەشکەوتەکە ئەوانەی کە بە هـۆی کردەوەکـانی خۆیانەوە داوایان کرد لە خوای گەورە، خوای گەورەیش ڕزگاری کردن.

ویجوز التوسل بحب الله، وحبنا للرسولﷺ والأولياء لأن حبنا لهم من العمل الصالح.

---

103 – (صحيح رواه أحمد).

104 – (رواه مسلم).

وەدروستە خۆشەویستیت بۆ خوای گەورە و پێغەمبەرﷺ وپیاوچاکان بکەیت بەهۆکاری خۆ نزیك کردنەوە چونکە خۆشەویستیمان بۆ ئەوان لە کردەوەی چاکە.

2- التوسل الممنوع هو التوسل بالأموات، وطلب الحاجات منهم، كما هو واقع اليوم، وهو شرك أكبر،

هۆکاری نادروست بۆ خۆ نزیك کردنەوە لە خوای گەورە، بریتیە لە خۆ نزیك کردنەوە لە خوای گەورە بە هۆی مردووەکانەوە، وە داوای پێویستیەکانت لەوان بکەیت، هەروەکو چۆن لەم ڕۆگارەدا باوە، ئەوەیش بریتیە لە هاوبەش دانانی گەورە،

لقول الله تعالى: ﴿**وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ**﴾[105] . (أي المشركين).

واتە/ مەپاڕێرەوە لە غەیری خوا کەنەسودت پێ دەگەیەنن ونەزیان، خۆ ئەگەر وات کرد ئەوا تۆ دەبیت لە ستەمکاران.(واتە/ هاوبەش بڕیاردەران).

3- أما التوسل بجاه الرسولﷺ كقولك:(يارب بجاه محمد اشفني) لادليل عليه، لأن الصحابة لم يفعلوه، ولأن عمر توسل بالعباس حيا بدعائه، و لم يتوسل بالرسولﷺ بعد موته، وهذا التوسل قد يؤدي الى الشرك، وذلك اذا اعتقد أن الله محتاج لواسطة بشر كالأمير والحاكم، لأنه شبه الخالق بالمخلوق.

بەڵام بەهۆکار دانانی خاتری پێغەمبەرﷺ بۆ نزیك بوونەوە لە خوا وەك ئەوەی بڵێی: (خوایە بۆ خاتری پێغەمبەرﷺ شیفام بدەیت) هیچ بەڵگەی

---

[105] - (يونس / 106).

لەسەر نییە، چونکە هاوەڵان نەیان کردووە، وەلەبەر ئەوەی ئیمامیعومەر (خوای لێ ڕازی بێت)پاڕانەوەکەی ئیمامی عەباسی(خوای لێ ڕازی بێت) کردە هۆکار بۆباران بارین چونکە زیندوو بوو، پێغەمبەری ﷺ نەکرد بە هۆکار لە پاش مردنی، بەکارهێنانی ئەم هۆکارەیش هەندێ جار سەر دەکێشێت بۆ هاوبەش دانان، ئەویش کاتێك دەبێت کە باوەڕی وابێت خوای گەورە پێویستی بە واسیتەی مرۆڤە وەکو دەسەلات دارو حاکمەکان، لەبەر ئەوەی ئەو کەسە لەوکاتەدا خوای گەورەی شوبهاندووە بە دروست کراوەکانی.

وقال أبو حنيفة: (أكره أن أسأل الله بغير الله)[106].

واتە/ من زۆرم پێ ناخۆشە داوا بکەم لە خوا بەواسیتەی غەیری خواوە.

س2/ هل يحتاج الدعاء لواسطة مخلوق؟

ئتیا پاڕانەوە پێویستی بە واسیتەی دروست کراوەکان هەیە؟

ج2/ لا يحتاج الدعاء لواسطة مخلوق لقول الله تعالى:

پاڕانەوە پێویستی بەواسیتەی دروست کراوەکان نیيە لەبەر ئەوەی خوای گەورە دەفەرمێت: ﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾[107].

واتە/ هەرکاتێك بەندەکانم پرسیاری منیان لێت کرد ئەی محمد ﷺ ئەوا من لەوانەوە نزیکم و داوای هەر شتێك بکەن وەڵامیان دەدەمەوە.

وقوله ﷺ: ﴿ انكم تدعون سميعاً قريباً وهو معكم﴾[108]. (بعلمه يسمعكم ويراكم).

---

106 – (ذكره صاحب الدر المختارة).

107 – (البقرة / 186).

108 – (رواه مسلم).

واتــە/ ئێــوە داوا لەخوایــەك دەكــەن كــە بیســـەر و نزیكــە لێتانــەوە و لەگەڵتاندایە.(بەزانیاری خۆی وووتەكانتان دەبیستێت ودەتان بینێت).

س3/ هل يجوز طلب الدعاء من الأحياء؟

ئایا دروستە داوا لەزیندووەكان بكەیت بۆت بپاڕێنەوە؟

ج3/ نعم يجوز طلب الدعاء من الأحياء لا الأموات.

بەڵێ دروستە داوا بكەیت لە زیندووەكان بۆت بپاڕێنەوە نەك لە مردووەكان.

قال الله تعالى يخاطب الرسـول ﷺ حيـاً: ﴿وَاسْـتَغْفِرْ لِـذَنْبِكَ وَلِلْمُـؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾[109].

واتە/ داوای لێخۆش بوون بكە لە خودا بـۆ تاوانـەكانی خـۆت وبـڕواداران لـە پیاوان ولە ژنان.

وفي الحديث الصحيح الذي رواه الترمذي: ﴿ أن رجلاً ضرير البصر أتى النبي ﷺ فقال: ادع الله أن يعافيني....﴾.

واتە/ پیاوێكی چاو كوێر هات بۆ لای پێغەمبەر ﷺ وپیی فـەرموو: داوام بـۆ بكە لە خوا چاكم بكاتەوە....

س4/ ماهي واسطة الرسول ﷺ؟

واسیتەی پێغەمبەر ﷺ چییە لە نێوان ئێمە وخوادا؟

ج4/ واسطة الرسول ﷺ هي التبليغ،

واسیتەی پێغەمبەر ﷺ بریتییە لەگەیاندنی دینەكەی خوا، قال الله تعالى:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾[110].

---

[109] - (محمد / 19).

[110] - (المائدة / 67).

واتە/ ئەی پێغەمبەرﷺ ئەوەی لە لایەن خواوە بۆت هاتووە ڕای بگەیەنە بەو خەڵکە.

وقالﷺ: (اللهم أشهد) جواباً لقول الصحابة: (نشهد أنك قد بلغت)[111].

واتە/ خوایە تۆ بەشاهید بە. ئەمە وەڵام بوو بۆ هاوەڵان کە فەرموویان: شایەتی دەدەین کەتۆ دینەکەت ڕاگەیاند.

س5/ ممن نطلب شفاعة الرسولﷺ؟

داوای شەفاعەتی پێغەمبەرﷺ لەکێ بکەین؟

ج5/ نطلب شفاعة الرسولﷺ من الله،

داوای شەفاعەتی پێغەمبەرﷺ لەخوا دەکەین، قال الله تعالى:

﴿ قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا ﴾[112].

واتە/ ئەی محمدﷺ پێیان بڵێ شەفاعەت هەمووی بۆ خوایە وبەدەستی ئەوە.

علمﷺ الصحابي أن يقول: (اللهم شفعه في)[113]. (أي شفع الرسولﷺ في).

واتە/ پێغەمبەرﷺ هاوەڵەکەی فێر کرد بڵێت: خوایە پێغەمبەرﷺ بکە بە شەفاعەت کارم.(واتە/ پێغەمبەرﷺ بکە بە تکاکارم).

وقالﷺ: (اني خبأت دعوتي شفاعة لأمتي يوم القيامة، فهي نائلة ان شاء الله، من مات من أمتي لا يشرك بالله شيئاً)[114].

---

111 - (رواه مسلم).

112 - (الزمر / 44).

113 - (رواه الترمذي وقال حسن صحيح).

114 - (رواه مسلم).

واتە/ من دوعا وپاڕانەوەکەی خۆمم هەڵگرتووە تاکو ببێ بە شەفاعەت بۆ ئوممەتەکەم لە ڕۆژی دواییدا، جا شەفاعەتەکەی من وەردەگرێ بە ویستی خوا هەر کەسێك مردبێت لە ئوممەتەکەم و هیچ هاوبەشێکی بۆ خوا دانەنابێت.

س6/ هل نطلب الشفاعة من الأحياء؟

ئای داوای شەفاعەت بکەین لەزیندووەکان؟

ج6/ نطلب الشفاعة من الأحياء في أمور الدنيا:

داوای شەفاعەت دەکەین لە زیندووەکان لە کاروباری دونیادا: قال الله تعالى:

﴿ مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا﴾[115].

(أي نصيب من وزرها).

واتە/ هەر کەسێك شەفاعەت وتکای باش بکات بۆ خەڵکی ئەوا خۆیشی بەشدارە لەو چاکەیەدا، وە هەر کەسێك شەفاعەت وتکای خراپ بکات بۆ خەڵکی ئەوا ئەو کەسە خۆیشی بەشدارە لەو خراپەیەدا. (واتە/ بەشدارە لە تاوانەکەی).

وقال ﷺ: (اشفعوا تؤجروا)[116].

واتە/ شەفاعەت بکەن بۆ یەکتری پاداشت وەردەگرن.

س7/ هل نبالغ ونزيد في مدح الرسول ﷺ؟

ئایا زیادڕەوی بکەین لە پیاداهەڵدان بەسەر پێغەمبەر ﷺ؟

---

115 - (النساء / 85).

116 - (صحيح رواه أبو داود).

ج7/ لا نبالغ ولا نزيد في مدحه،

نەخێر زیادڕەوی ناکەین لەپیاداهەڵدان بەسەریدا،

قال الله تعالى: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾[117].

واتە/ ئەی محمدﷺ پێیان بڵێ من تەنها مرۆڤێکم وەکو ئێوە، بەڵام من ئەوەم لەئێوە جیاوازە کە سروشم بۆ دێت لەلایەن خواوە، کەپەرستراوی ئێوە تەنها یەك پەرستراوە ئەویش خوای گەورەیە.

وقالﷺ: (لا تطروني كما أطرت النصارى عيسى ابن مريم، فانما أنا عبد، فقولوا عبد الله ورسوله)[118]. (الاطراء: هو المبالغة والزيادة في المدح).

واتە/ زیادڕەوی مەکەن لە پیاهەڵدان بەسەرمدا هەروەکە چۆن گاورەکان زیادەڕەوییان کرد لە پیاهەڵدان بەسەر عیسای کوڕی مەریەمدا، من تەنها بەندەیەکم، جا ئێوەیش پێم بڵێن بەندەی خواو نێردراوی خوا.

(الاطراء: بریتییە لە زیادەڕەوی کردن لە پیاهەڵداندا).

س8/ من هو أول المخلوقات؟

کێ یەکەم دروستکراوە لە دروست کراوەکانی خوا؟

ج8/ أول المخلوقات من البشر آدم، ومن الأشياء القلم،

یەکەم دروست کراو لە دروست کراوەکانی خوا لە مرۆڤدا بریتی بوو لە ئادەم، وەلە شتەکاندا (شتی بێ گیان) بریتی بوو لە پێنوس،

قال الله تعالى: ﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ﴾[119].

---

117 - (الكهف / 110).

118 - (رواه البخاري).

119 - (ص / 71).

واتــە/ ئــەی محمــدﷺ بــیری ئــەو ڕۆژە بکــەرەوە کاتێــك خــوای گــەورە بــە فریشتەکانی فەرموو: من دەمەوێت مرۆڤێك دروست بکەم لە قوڕ.

وقولهﷺ: (كلكم بنو آدم، وآدم خلق من تراب)[120] .

واتە/ ئێوە هەمووتان نەوەی ئادەمن، وەئادەم دروست کراوە لە خۆڵ.

وقولهﷺ: (ان أول ما خلق الله القلم)[121] . (أي بعد الماء والعرش).

واتــە/ یەکــەم شــت کــە خــوای گــەورە دروســتی کــرد بریتــی بــوو لــە پێنووس.(واتە/ دوای ئاوو عەرش).

وأما حديث: (أول ما خلق الله نور نبيك يا جابر). فهو موضـــوع ومكـــذوب يخالف القرآن والسنة والعقل والنقل، فال السيوطي: لا سند له، وقال الغماري: موضوع، وقال الألباني: باطل.

بەڵام ئەو فەرموودەیەی کە دەڵێ: یەکەم شت کە خوای گەورە دروستی کردووە نور و ڕوناکی پێغەمبەرەکەتەﷺ ئەی جابر.

ئەم فەرموودەیە درۆیە و هەڵبەستراوە و پێچەوانەی قورئان و سوننەت و عەقڵ وبەڵگەیە، سیوطی دەفەرمێت: هیچ سەنەدێکی نییە، وە غوماری دەفەرمێت: هەڵبەستراوە، وە ئەلبانی دەفەرمێت: بەتاڵە.

---

120 – (رواه البزار وصححه الألباني).

121 – (رواه أبو داود والترمذي وقال حسن صحيح).

الجهاد والولاء والحكم

تێکۆشان وخۆشەویستی وحوکم ویاسا

س1/ ما حكم الجهاد في سبيل الله؟

حوکمی تێکۆشان لەڕێگەی خودا چی‌یە؟

ج1/ الجهاد واجب بالمال والنفس واللسان حسب الاستطاعة.

تێکۆشان لەڕێگەی خودا پێویستە بەماڵ وگیان و زوبان بەپێ ی توانا.

قال الله تعالى:

﴿ انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾[122].

واتە/ دەرچن بۆ تێکۆشان لە ڕێگەی خوا لە کاتێکدا کە سوک وئاسانە لەسەرتان، وە لەکاتێکشدا کە قورس و گرانە لەسەرتان، وە تێکۆشن بە ماڵ و گیانتان لە ڕێگەی خوادا.

وقالﷺ: (جاهدوا المشركين بأموالكم وأنفسكم وألسنتكم)[123]. (بقدر الاستطاعة).

واتە/ تێکۆشن بەرامبەر هاوبەش بڕیاردەرەکان بە ماڵ وگیان زمانتان. (بەپێی توانا).

س2/ ما هو الولاء؟

خۆشەویستی چی‌یە؟

ج2/ الولاء هو الحب والنصرة للمؤمنين الموحدين.

---

122 - (التوبة / 41).

123 - (صحيح أبو داود).

خۆشەویستی بریتییە لە خۆشویستن وسەرخستنی باوەڕدارە یەکخواپەرستەکان.

قال الله تعالى: ﴿ **وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ**﴾[124] .

واتە/ باوەڕداران لە پیاوان ولە ژنان هەندێکیان خۆشەویست وسەرخەری هەندێکی تریانن.

وقالﷺ: (المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضاً)[125] .

واتە/ باوەڕدار بۆ باوەڕدار وەکو دیوارێك وایە کە هەندێکی تری پتەوە دەکات.

س3/ هل تجوز موالاة الكفار ونصرتهم؟

ئایا خۆشەویستن و سەرخستنی بێ باوەڕەکان دروستە؟

ج3/ لا تجوز موالاة الكفار ونصرتهم،

دروست نییە دۆستایەتی کردنی بێباوەڕەکان وسەرخستنیان،

قال الله تعالى: ﴿ **وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ**﴾[126] .

واتە/ هەر کەسێك لەئێوە دۆستایەتی بێباوەڕەکان بکات ئەوا ئەویش لەوانە.

وقالﷺ: (ان آل بني فلان ليسوا لي بأولياء)[127] .

واتە/ وەچەو نەوەی فلاَن کەس دۆستی من نین.

س4/ من هو الولي؟

---

124 - (التوبة / 71).

125 - (رواه مسلم).

126 - (المائدة / 51).

127 - (متفق عليه).

کێ خۆشەویستی خوایە (الولي)ە؟

ج4/ الولي هو المؤمن التقي،

خۆشەویستی خوا بریتیەیە لە باوەڕدارێکی لەخوا ترس، قال الله تعالى: ﴿ أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾[128] .

واتە/ ئاگادار بن خۆشەویستانی خوا هیچ ترسێکیان لەسەر نیە و غەمباریش نین.خۆشەویستانی خوایش ئەو کەسانەن کە باوەڕیان هێناوە ولەخوا دەترسن.

وقالﷺ: (انما وليي الله، وصالح المؤمنين)[129] .

واتە/ خۆشەویستی من تەنها خوای گەورەو بڕوادارە چاکەکانە.

س5/ بماذا يجب أن يحكم المسلمون؟

پێویستە موسڵمانان حوکم بەچی بکەن؟

ج5/ يجب أن يحكموا بالقرآن والحديث الصحيح.

پێویستە حوکم بکەن بە قورئان و فەرموودە ڕاستەکان.

قال الله تعالى: ﴿ وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾[130] .

واتە/ ئەی محمدﷺ حوکم بکە لە نێوانیاندا بەو قورئانەی کە خوای گەورە دایبەزاندووە.

وقالﷺ: (أما بعد، ألا أيها الناس فانما أنا بشر يوشك أن يأتي رسول ربي فأجيب، وأنا تارك فيكم ثقلين: أولهما كتاب الله، فيه الهدى والنور، فخذوا

---

[128] – (يونس / 62-63).

[129] – (متفق عليه).

[130] – (المائدة / 49).

كتاب الله واستمسكوا به)فحث على كتاب الله ورغب فيه، ثم قـــال: (وأهـــل بيتي)[131] .

واتە/ ئەی خەڵکینە ئاگادار بن من مرۆڤێکم وەکو ئێوە نزیکە نێردراوی خـوا (ملك الموت) بێت بۆلام و منیش وەڵامی بدەمەوە، وە من دوو شـتی قـورس و گرانم لەناوتاندا جێ هێشتووە یەمەمیان ئەو قورئانەی خوایـە، کـەپڕە لـە ڕێنمایی وڕونـاکی، جـا قورئانەکـەی خـوا وەربگـرن ودەسـتی پێوە بگـرن. پێغەمبەرﷺ خـەڵی هانـدا بـۆ دەسـت گـرتن بـە قورئانەکـەی خـوا، پاشـان فەرمووی: (وە خزم وکەس وکار و بنەماڵەی من).

وقولهﷺ: (تركت فيكم أمرين لن تضلوا ما ان تمسكتم بهما: كتاب الله، وسنة رسوله)[132]

واتە/ دوو شتم بەجێ هێشتووە لەناوتانـدا گومڕانـابن ئەوەنـدەی دەسـتیان پێوە بگرن: قورئانەکەی خوا، وسوننەتی پێغەمبەرەکەیﷺ.

---

[131] – (رواه مسلم).

[132] – (رواه مالك، وصححه الألباني ومحقق جامع الأصول لشواهده).

العمل بالقرآن والحديث

ئیش کردن بە قورئان و فەرموودە

س1/ لماذا أنزل الله القرآن؟

بۆچی خوای گەورە قورئانی دابەزاندووە؟

ج1/ أنزل الله القرآن للعمل به،

خوای گەورە قورئانی دابەزاندووە بۆ ئیش کردن پێی،

قال الله تعالى: ﴿ اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ﴾[133].

واتە/ شوێنی ئەو قورئانە بکەون کە بۆتان دابەزیوە لەلایەن پەروەردگارتانەوە.

وقالﷺ: (اقرؤا القرآن واعملوا به ولاتأكلوا به...)[134].

واتە/ قورئان بخوێننەوە و کردەوەی پێ بکەن، وپارەی پێ پەیدا مەکەن....(واتە/ کەسابەتی پێوە مەکەن لە تەعزێ خانەکان وسەر گۆڕستانەکان و...

س2/ ما حكم العمل بالحديث الصحيح؟

حوکمی کردەوە کردن چییە بە فەرموودەی ڕاست؟

ج2/ العمل بالحديث الصحيح واجب:

کردەوە کردن بە فەرموودەی ڕاست پێویستە:

قال الله تعالى: ﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾[135].

---

133 – (الأعراف / 3).

134 – (صحيح رواه أحمد).

135 – (الحشر / 7).

واتە/ ئەو شتەی پێغەمبەری خواﷺ بۆی هێناون و فەرمانی پێ کردوون وەری بگرن، وە ئەوەیشی قەدەغە کردووە وازی لێ بهێنن.

وقالﷺ: (عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين، تمسكوا بها)[136].

واتە/ پێویستە لەسەرتان دەست بگرن بە سوننەتی من وسوننەتی جێنیشینە ڕێنمایی کارەکان، دەستی پێوە بگرن. (واتە/ بەو سوننەتەوە).

س3/ هل نستغني باالقرآن عن الحديث؟

ئایا بە قورئان بێ پێویست دەبین لە فەرموودە؟

ج3/ لا نستغني بالقرآن عن الحديث.

تەنها بە قورئان بێ پێویست نابین لە فەرموودە.

قال الله تعالى:

﴿ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾[137].

واتە/ ئەی محمدﷺ سوننەتمان بۆت ناردووە تا قورئانی پێ ڕوون بکەیتەوە بۆ خەڵکی، بەڵکو ئەوانیش بیر بکەنەوە لەو قورئانە.

وقالﷺ: (ألا واني أوتيت القرآن ومثله معه)[138].

واتە/ ئاگار بن من چەندێك قورئانم پێ بەخشراوە بەوێنەی ئەوەیش سوننەتم پێ بەخشراوە.

س4/ هل نقدم قولاً على قول الله ورسوله؟

ئایا ووتەی هیچ کەسێك پێش بخەین بەسەر ووتەی خوا وپێغەمبەری خواﷺ؟

---

[136] – (صحيح رواه أحمد).

[137] – (النحل / 44).

[138] – (صحيح رواه أبو داود وغيره)..

ج4/ لا نقدم قولاً على قول الله ورسوله:

ووتەی هیچ کەسێك پێش ناخەین بەسەر ووتەی خواو پێغەمبەرﷺ:

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾[139].

واتە/ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە دەست پێشخەری خواو پێغەمبەری خواﷺ مەکەن لە هیچ شتێکدا.

وقولهﷺ: (لا طاعة لأحد في معصية الله انما الطاعة في المعروف)[140].

واتە/ گوێ ڕایەڵی کردنی هیچ کەسێك ناکرێت لەسەرپێچی کردنی خوادا، گوێ ڕایەڵی کردن تەنها لەچاکەدا دەبێت.

وقول ابن عباس: (أراهم سيهلكون، أقول: قال النبيﷺ، ويقولون: قال أبو بكر وعمر)[141].

واتە/ من وا دەبینم ئەو کۆمەڵە لەناو دەچن، من پێیان دەڵێم: پێغەمبەر(ﷺ) وای فەرمووە، کەچی ئەوان دەڵێن: ئەبو بەکر وعومەر وایان ووتووە.

س5/ ماذا نفعل اذا اختلفنا في أمور ديننا؟

چی بکەین ئەگەر جیاواز بووین لەکاروباری ئاینەکەماندا؟

ج5/ نعود الى الكتاب والسنة الصحيحة.

دەگەڕێینەوە بۆ قورئان وسوننەتە ڕاستەکان.

قال الله تعالى: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾[142].

---

139 - (الحجرات / 1).

140 - (متفق عليه).

141 - (رواه أحمد وصححه أحمد شاكر).

واتە/ ئەگەر ناکۆك بوون لەهەر شتێکدا ئەوا بیگێڕنەوە بۆ لای خوا (واتە/ قورئانەکەی) وپێغەمبەرەکەی(ئەگەر لەژیاندا بوو، لە دوای مردنیشی دەگەڕێینەوە بۆ لای سوننەتەکانی)، ئەگەر ئێوە باوەڕتان هەیە بەخوا و ڕۆژی دوایی، ئەو گەڕانەوەتان بۆ لای قورئان وسوننەت چاکترە وباشترین گەڕانەوەیە.

وقالﷺ: (ترکت فيکم أمرين لن تضلوا ما تمسکتم بهما: کتاب الله وسنة رسوله)[143].

واتە/ دوو شتم جێ هێشتووە لەناوتاندا گومڕا نابن ئەوەندەی دەستیان پێوە بگرن: ئەویش قورئانەکەی خوا و سوننەتەکانی پێغەمبەرەکەیەتیﷺ.

س6/ کيف نحب الله ورسوله؟

چۆن خواو پێغەمبەری خوامانﷺ خۆش بوویت؟

ج6/ نحبهما بطاعتهما، واتباع أوامرهما:

خواو پێغەمبەری خوامانﷺ خۆش دەوێت بەگوێ ڕایەڵی کردنیان، وشوێن کەوتنی فەرمانەکانیان:

قال الله تعالى: ﴿ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾[144].

---

142 - (النساء / 59).

143 - (رواه مالك وصححه الألباني في الجامع).

144 - (آل عمران / 31).

واتە/ ئەی محمدﷺ بەو خەڵکە بڵێ ئەگەر ئێوە بە ڕاستی خواتان خۆش دەوێت ئەوا شوێن سوننەتەکانی من بکەون، خوای گەورەیش ئێوەی خۆش دەوێت و لەتاوانەکانتان دەبورێت، خوای گەورە زۆر لێبوردە وبەبەزەییە.

وقالﷺ (لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحب اليه من والده وولده والناس أجمعين)[145].

واتە/ باوەڕی هیچ یەکێك لە ئێوە تەواو نییە تاوەکو من خۆشەویست تر نەبم لەلای لەباوکی و منداڵەکانی ولە هەموو خەڵکی.

س7/ هل نترك العمل ونتكل على القدر؟

ئایا واز لە کردەوە بهێنین وپاڵ بدەینەوە بەسەر قەزاو قەدەردا؟ (واتە/ کردەوە نەکەین و هەرچیمان توش بوو لە چاکە وخراپە بڵێن قەزاو قەدەرە).

ج7/ لا نترك العمل،

واز لە دردەوە ناهێنین، لقول الله تعالى: ﴿ **فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى** ﴾[146].

واتە/ هەر کەسێك ببەخشێت لەڕێگای خوادا و لەخوا بترسێت، وە پاداشتی خوای گەورە بەڕاست بزانێت، ئەوا ئێمەیش کاری چاکی بۆ ئاسان دەکەین.

وقولهﷺ: (اعملوا فكل ميسر لما خلق له)[147].

واتە/ کردەوە بکەن بەو شتانەی کەوا فەرمانتان پێ کراوە، هەر یەکێك لەئێوە ئامادە کراوە بۆ ئەو کردەوانەی کە بۆی دروست کراوە لە قەدەردا.

---

145 – (متفق عليه).

146 – (الليل / 5-7).

147 – (رواه البخاري ومسلم).

وقولهﷺ: (المؤمن القوي خير وأحب الى الله من المؤمن الضـــعيف، وفي كـــل الخير، احرص على ما ينفعك واستعن بالله، ولا تعجز، فان أصابك شـــيء فـــلا تقل: لو أني فعلت كان كذا كذا، ولكن قل قدر الله وما شاء فعل، فان لو تفتح عمل الشيطان)[148].

واتـه/ بـاوەڕداری بـەهێز چـاکتر وخۆشەویسـت تـره لای خـوای گـەوره لـه باوەڕداری لاواز، وه هەردووکیان خێریان تێدایه، هەوڵ وکۆشش بده بۆ ئـەو شـتانەی سـودت پـێ دەگەیـەنێت، داوای یارمـەتیش لـه خـوا بکـه، وه بـێ دەسەڵات مەبه، ئەگەر شتێکت تـووش بـوو مـەڵێ: ئەگـەر وام بکردایـه ئـاوا وئاوا دەبوو، بەڵام بڵێ بەڕاستی ووتنی ئەگەر کردەوەی شەیتان دەکاتەوه.

---

148 - (رواه مسلم).

يستفاد من الحديث

ئەو سودانەی کە لەم فەرموودەیەوە وەردەگیرێت

ان المؤمن الذي يحبه الله هو المؤمن القوي الذي يعمل ويحرص على نفعه، ويستعين بالله وحده، ويأخذ بالأسباب، فان أصابه بعد ذلك أمر يكرهه، فلا يندم، بل يرضى بما قدره الله، قال الله تعالى: ﴿ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾[149].

واتە/ بەڕاستی ئەو باوەڕدارەی خوای گەورە خۆشی دەوێت ئەو باوەڕدارەیە کە بەهێزە وکاردەکات و هەوڵ دەدات بۆ سود وقازانجی خۆی، وە تەنها داوای یارمەتی لە خوا دەکات، وەدەستیش دەگرێت بە هۆکارەکانەوە، ئەگەر لە دوای ئەوە شتێکی توش بوو کە پێی ناخۆشە، پەشیمان نابێتەوە، بەڵکو ڕازی دەبێت بە قەدەری خوا،خوای گەورە دەفەرمێت:

دوور نیە ئێوە شتێکتان پێ ناخۆش بێت لەگەڵ ئەوەیشدا خێرێکی زۆری تێدایە بۆتان، وە دوور نیە شتێکتان پێ خۆش بێت لەگەڵ ئەوەشدا شەڕو خراپەیەکی زۆری تێدایە بۆتان، جا خوای گەورە زانایە بەشتە نهێنیەکان بەڵام ئێوە نایزانن.

---

[149] - (البقرة / 216).

السنة والبدعة

سوننەت وداهێنراو

س1/ هل في الدين بدعة حسنة؟

ئایا لە دیندا داهێنراوی باش هەیە؟

ج1/ ليس في الدين بدعة حسنة،

لە دیندا داهێنراوی باش نییە، والدليل قول اله تعالى: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾[150].

واتە/ ئەمڕۆ من دینم بۆ تەواو کردوون، وە نیعمەتەکانی خۆم بەسەرتانا ڕژاندووە، وەڕازیشم بەوەی ئیسلام ئایین وبەرنامەتان بێت.

وقال ﷺ: (اياكم ومحدثات الأمور، فان كل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار)[151].

واتە/ وریا بن وخۆتان بپارێزن لە شتە داهێنراوەکان، چونکە بەڕاستی هەمووداهێنراوێك لە دیندا بیدعەیە، وە هەموو بیدعەیەکیش گومڕاییە، وە هەموو گومڕاییەکیش بۆ ناو ئاگرە.

س2/ ماهي البدعة في الدين؟

بیدعە لە دیندا چییە؟

ج2/ البدعة في الدين كل ما لم يقم عليه دليل شرعي.

بیدعە لەدیندا بریتییە لە هەر شتێك کە بەڵگەی شەرعی لەسەر نەهاتبێت.

---

150 - (المائدة / 3).

151 - (صحيح رواه النسائي وغيره).

قال الله منكراً على المشركين بدعهم: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾[152].

واتە/ خوای گەورە ئینكاری لە كاری هاوبەش پەیدا كەرەكان دەكات ودەفەرمێت: ئایا ئەوان چەند شەریك وهاوبەشێكان هەیە جگە لە خوا شتانێكیان بۆ دادەنێن لە دیندا كە خوای گەورە رێگەی پێ نەداوە.

وقالﷺ: (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد)[153] . (رد: غير مقبول).

واتە/ هەر كەسێك شتێك دابهێنێت لەم دینەی ئێمەدا تیایدا نەبێت ئەوا لێی وەرناگیرێت. (رد: وەرناگیرێت).

---

152 - (الشورى / 21).

153 - (متفق عليه).

أنواع البدع الدينية

جۆرەكانی بیدعە لە دیندا

1- البدعة المكفرة: كدعاء الأموات أو الغائبين والاستعانة بهم، كقولهم: (المدد يا سيدي فلان).

بیدعەی كافر بوون، وەكو پاڕانەوە لە مردووەكان وئەو كەسانەی كە نادیارن وداوای یارمەتی كردن لێیان، وەكو دەڵێن: (بەهانامەوە وەرە ئەی سەید فلاّن).

2- البدعة المحرمة: كالتوسل الى الله بالأموات، والصلاة الى القبور، والبناء عليها.

بیدعەی حەرام: وەكو خۆ نزیك كردنەوە لەخوا بەهۆی مردووەكانەوە، وە نوێژ كردن بەرامبەر گۆڕ، وەخانو كردن لەسەری.

3- البدعة المكروهة: كصلاة الظهر بعد الجمعة، ورفع الصوت بالصلاة والتسليم بعد الأذان، أما أمور الدنيا كالمخترعات وغيرها فلا تدخل في بدع الدين لقولهﷺ: (أنتم أعلم بأمر دنياكم)[154].

بیدعەی ناڕەوا: وەكوكردنی نوێژی نیوەڕۆ لە دوای جومعەوە، وە دەنگ بەرز كردنەوە لەناو نوێژدا، وەسەلاّوات دان لە دوای بانگ، بەلاّم لە كاروباری دونیادا ئەو شتانەی كە تازە داهێنراون ناچنە ناو بیدعەی

---

154 - (رواه مسلم).

دینی‌یەوە چونکە پێغەمبەرﷺ فەرموویەتی: ئێوە شارەزا ترن بە کاروباری دونیاکەتان.

س3/ هل في الاسلام سنة حسنة؟

ئایا لە ئیسلامدا سوننەتی باش هەیە؟

ج3/ نعم في الاسلام سنة حسنة، (لها أصل كالصدقة).

بەڵێ لەئیسلامدا سوننەتی باش هەیە، (بنەمایەکی هەبێت وەکو خێر کردن).

قالﷺ: (من سن في الاسلام سنة حسنة فله أجرها، وأجر من عمل بها من بعده، من غير أن ينقص من أجورهم شيء)[155].

واتە/ هەر کەسێك لە ئیسلامدا سوننەتێکی باش دا بێنێت ئەوا پاداشتی ئەو سوننەتە وەردەگرێت کەزیندووی کردۆتەوە، وە پاداشتی ئەو کەسانەیشی پێ دەگات کە کار بەو سوننەتە دەکەن لە دوای خۆی، بەبێ ئەوەی لە پاداشتی ئەویش کەم بکاتەوە.

155 - (رواه مسلم).

وكان حقاً علينا نصر المؤمنين

سەرخستنی باوەڕداران حەقە لەسەرمان.

س4/ متى ينتصر المسلمون؟

کەی موسڵمانان سەردەکەون؟

ج4/ ينتصر المسلمون اذا رجعوا الى تطبيق كتاب ربهم، وسنة نبيهمﷺ وأخذوا بنشر التوحيد، وحذروا من الشرك على اختلاف مظاهره، وأعدوا لأعدائهم ما استطاعوا من قوة.

موسڵمانان سەردەکەون ئەگەر بگەڕێنەوە بۆ جێبەجێ کردنی قورئانەکەی پەروەردگاریان وسوننەتی پێغەمبەرەکەیانﷺ، وەدەست بکەن بە بڵاوکردنەوەی بەتاك دانانی خوای گەورە، وەخەڵکی ئاگادار بکەنەوە لە هاوبەش دانان بۆ خوا بە هەموو جۆر ودیاردەکانیەوە، وە خۆیان ئامادە بکەن بۆ دوژمنەکەیان چەندێك لەتوانایاندا بێت.

1- قال الله تعالى: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُم﴾[156].

واتە/ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ئەگەر ئێوە دینیخوا و یەکخواپەرستی سەرخەن خوای گەورەیش سەرتان دەخات و پێتان دامەزراو دەکات لەکاتی غەزا کردن و لەسەر پردی صراط.

---

[156] - (محمد / 7).

2- وقال الله تعالى: ﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ﴾[157].

واتە/ خوای گەورە بەڵێنی داوە بەو باوەڕدارانەی کردەوەی چاك دەکەن جێنیشینیان بکات لەسەر زەوی هەروەکو چۆن ئەوانەی پێشوی جێنیشین کرد، وە ئەو دینەیشیان بۆ جێگیر دەکات کە خوای گەورە لێی ڕازییە، وە ئەو ترس ولەرزەی هەیان بوو بۆیان دەگۆڕێتە ئاسایش و هێمنی، بەمەرجێك خوای گەورە بەتاك و تەنها بپەرستن وهیچ شتێك نەکەن بە هاوبەشی.

3- وقال الله تعالى: ﴿ وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ ﴾[158].

واتە/ ئامادەی کەن بۆ دوژمنانتان چەندێك لە تواناتاندا هەیە لە کەرەستەکانی شەڕکردن.

4- وقالﷺ: (ألا ان القوة الرمي)[159].

واتە/ ئاگادار بن هێز مەبەست پێی تیر هاویشتنە.

والحمد للّه رب العالمين وصلى اللّه على نبينا محمد وآله وصحبه أجمعين.

تەواو بووم لە وەرگێڕانی ئەم نامیلکە بەسودە لە ڕۆژی چوار شەممە

بەرواری: 11/ رجب/ 1426ك

---

157 - (النور / 55).

158 - (الأنفال / 60).

159 - (رواه مسلم).

بەرامبەر: 2005/8/17ز

لەبڵاوکراوەکانی ماڵپەڕی ئیمان وەن www.iman1.com